

HSA

HIGHER
SCHOOL OF
ADVOCACY

ЕЛЕКТРОННЕ СУДОЧИНСТВО

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА РЕАЛІЇ

ПОСІБНИК. ВИЩА ШКОЛА АДВОКАТУРИ НААУ. КИЇВ-2024

ТЕТЯНА РАБКО

адвокат,
учасниця АО «ВСЕУКРАЇНСЬКА АДВОКАТСЬКА ДОПОМОГА»,
заступниця голови Комітету НААУ з питань електронного
судочинства та кібербезпеки адвокатської діяльності,
регіональна представниця Молодіжного комітету – UNBA NextGen
у Донецькій області, членкиня Ради Молодіжного Комітету –
UNBA NextGen, членкиня Ради Комітету НААУ з питань гендерної
політики

ЗМІСТ

1. Вступ.....	3
2. Поняття ЄСІТС та опис модулів (підсистем).....	4
3. Нормативно-правові акти щодо електронного судочинства.....	6
4. Судові повідомлення та рішення у мобільному застосунку Дія.....	13
5. Початок роботи у підсистемі «Електронний суд».....	14
6. Отримання документів у підсистемі Електронний суд.....	16
7. Мобільний застосунок «єСуд».....	18
8.Зміна електронної адреси користувача у підсистемі «Електронний суд».....	19
9. Отримання доступу в підсистемі «Електронний суд» для ознайомлення з матеріалами електронної справи	20
10. Формування адвокатом ордера в підсистемі «Електронний суд».....	21
11. Алгоритм формування довіреності від імені юридичної особи в підсистемі «Електронний суд»	24
12. Алгоритм дій у разі відсутності документів у матеріалах електронної справи.....	31
13. Алгоритм подання позову в підсистемі «Електронний суд»	32
14. Вимоги щодо оформлення додатків при поданні документів у підсистемі «Електронний суд»	33
15. Як перевірити, чи зареєстрована особа в підсистемі «Електронний суд» для можливості надалі відправити їй процесуальні документи в цій підсистемі?.....	34
16.Судовий збір при зверненні до суду в електронному вигляді.....	35
17. Надсилання документів до Електронних кабінетів інших учасників перед відправленням до суду	41
18. Перебіг процесуальних строків при отриманні документів у підсистемі «Електронний суд»	44
19. Підсистема відеоконференцзв'язку.....	53
20. Можливі статуси заяв, що подаються через підсистему «Електронний суд».....	61
21. Виконавчі документи в підсистемі Електронний суд.	62
22. Огляд судової практики	63
22.1 Щодо не реєстрації суб'єктом владних повноважень офіційної електронної адреси в ЄСІТС.	63

22.2 Чи може бути підставою для реалізації права на апеляційне оскарження неналежна організація роботи в державному органі?	66
22.3 Звернення фізичної особи до суду через офіційну електронну адресу.	68
22.4 Надсилання учасникам справи судового рішення за допомогою електронної пошти.....	71
22.5 Направлення судового рішення на електронну адресу особи, що не пройшла процедуру реєстрації в ЄСІТС	77
22.6 Оприлюднення судового рішення в Єдиному державному реєстрі судових рішень.....	80
22.7 Надсилання судових викликів через sms-повідомлення	83
22.8 Повідомлення учасника справи через мобільний застосунок Viber.....	86
22.9 Судові повідомлення за допомогою телефонограми	94
23. Переваги електронного судочинства в умовах воєнного стану	97

1. Вступ

Наше повсякденне життя стає більш мобільним, і з кожним днем у ньому з'являється все більше онлайн сервісів. Не стала винятком і сфера судочинства.

Багато представників правничих професій відмітили для себе певні переваги у використанні окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС) при обміні документами між учасниками та судом.

Чинним процесуальним законодавством України встановлено перелік суб'єктів, які реєструють електронні кабінети в ЄСІТС в обов'язковому порядку.

Посібник покликаний розповісти про основний функціонал підсистем ЄСІТС та важливі моменти у їхньому використанні.

Сподіваємося, що посібник стане корисним як початківцям, так і досвідченим користувачам.

2. Поняття ЄСІТС та опис модулів (підсистем)

Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (ЄСІТС) – сукупність інформаційних і телекомунікаційних підсистем (модулів), які забезпечують автоматизацію визначених законодавством і цим Положенням процесів діяльності судів, органів та установ у системі правосуддя, включаючи документообіг, автоматизований розподіл справ, обмін документами між судом та учасниками судового процесу, фіксування судового процесу та участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції, складання оперативної та аналітичної звітності, надання інформаційної допомоги суддям, а також автоматизацію процесів, які забезпечують фінансові, майнові, організаційні, кадрові, інформаційно-телекомунікаційні та інші потреби користувачів ЄСІТС.

З метою поетапного впровадження ЄСІТС норми Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи визначають порядок функціонування лише окремих, готових до впровадження підсистем (модулів) ЄСІТС, а також порядок вчинення дій, які ними забезпечуються. Підсистеми (модулі) ЄСІТС, порядок функціонування яких врегульований Положенням про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, визначені в розділі III цього Положення. У міру завершення розроблення інших підсистем (модулів) ЄСІТС порядок їх функціонування визначатиметься шляхом внесення змін до цього Положення.

Модулі ЄСІТС

Електронний кабінет – персональний кабінет (вебсервіс чи інший користувацький інтерфейс) у підсистемі (модулі) ЄСІТС, за допомогою якого особі, яка пройшла електронну ідентифікацію, надається доступ до інформації та сервісів ЄСІТС або її окремих підсистем (модулів), у тому числі можливість обміну (надсилання та отримання) документами (зокрема, процесуальними документами, письмовими та електронними доказами тощо) між судом та учасниками судового процесу, а також між учасниками судового процесу. Електронна ідентифікація особи здійснюється з використанням кваліфікованого електронного підпису чи інших засобів електронної ідентифікації, які дають змогу однозначно встановити особу.

Підсистема «Електронний суд» (Електронний суд) – підсистема ЄСІТС, що забезпечує можливість обміну (надсилання та отримання) документами (зокрема, процесуальними документами, письмовими та електронними доказами тощо) між судом та учасниками судового процесу, між користувачем цієї підсистеми та Вищою радою правосуддя, а також отримувати інформацію про стан і результати розгляду таких документів чи інші документи. Інструкція користувача Електронного суду розробляється адміністратором ЄСІТС та розміщується на вебсторінці технічної підтримки користувачів ЄСІТС за вебадресою wiki.court.gov.ua.

Підсистема відеоконференцз'язку забезпечує:

- 1) відео- та звукозапис судових засідань, бронювання (резервування) залів судових засідань, можливість подання учасниками справи під час проведення судового засідання в режимі відеоконференції документів (у тому числі процесуальних документів, письмових та електронних доказів тощо);
- 2) можливість користувачам брати участь у засіданнях інших органів та установ системи правосуддя в режимі відеоконференції. Особливості порядку проведення таких засідань можуть встановлюватися відповідними органами та установами системи правосуддя.

Нормативно-правовими актами ДСА України затверджується робота з технічними засобами фіксування судового засідання під час здійснення судового засідання.

Інструкція користувача підсистеми відеоконференцзв'язку розробляється адміністратором ЄСІТС та розміщується на вебсторінці технічної підтримки користувачів ЄСІТС за вебадресою wiki.court.gov.ua.

3. Нормативно-правові акти щодо електронного судочинства

Рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15-21 затверджено Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – Положення ЄСІТС). <http://tinyurl.com/32ewfsvc>

5 жовтня 2021 року було розпочато офіційне функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: «Електронний кабінет»; «Електронний суд»; підсистема відеоконференцзв'язку.

Відповідне оголошення надруковане у газеті «Голос України» № 168 (7668) від 4 вересня 2021 року на 15 сторінці та на вебпорталі Судова влада України.

19 серпня 2022 року набрав чинності Закон «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо додаткових способів інформування про судові справи та проведення зборів суддів в умовах воєнного чи надзвичайного стану» від 27.07.2022 № 2461-IX. <http://tinyurl.com/44c3y739>

Метою прийняття Закону є, зокрема, запровадження додаткового повідомлення учасників судового процесу про розгляд справи з використанням Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, у тому числі з використанням мобільного додатка Порталу Дія (Дія), та отримання через відповідний додаток в електронній формі судового рішення у справі, виконавчого документа, виданого у формі електронного документа, особою, що є стороною у справі.

Частину першу статті 11 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» викладено у такій редакції:

«1. Судові рішення, судові засідання та інформація щодо справ, які розглядаються судом, є відкритими, крім випадків, установлених законом. Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи. Будь-яка особа має право на вільний доступ до судового рішення в порядку, встановленому законом.

Додатковим способом інформування про суд, який розглядає справу, сторони спору та предмет позову, місце, дату і час судового засідання, може бути надання інформації з використанням Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, у тому числі з використанням мобільного застосунку Порталу Дія.

Програмними засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, у тому числі мобільного застосунку Порталу Дія, може бути також забезпечено додаткове інформування сторін спору, авторизованих через Єдиний державний вебпортал електронних послуг або через мобільний застосунок Порталу Дія, шляхом відображення в електронній формі судового рішення у справі, виконавчого документа».

Закон опубліковано в газеті «Голос України» від 18.08.2022 № 169.

Слід звернути увагу, що 28 грудня 2021 року вже розпочато надсилання повідомлень про дату і час проведення судових засідань, у яких стороною у справі є користувач мобільного застосунку «Дія».

Таке повідомлення здійснювалося відповідно до наказу Міністерства цифрової трансформації України від 22.11.2021 № 151/385. <http://tinyurl.com/3m6zci49>

Крім того, 05 серпня 2022 року Рада судів України прийняла рішення № 26 «Щодо підвищення використання інструментів електронного судочинства у відправленні правосуддя». <http://tinyurl.com/5cej357v>

Відповідно до змісту цього рішення, з метою підвищення рівня використання інструментів електронного судочинства під час відправлення правосуддя в умовах скрутного фінансового забезпечення судів було рекомендовано судам:

- у випадках, коли адвокат, нотаріус, приватний виконавець, арбітражний керуючий, судовий експерт, державний орган, орган місцевого самоврядування, суб'єкт господарювання державного або комунального секторів економіки, який бере участь у справі, не має офіційної електронної адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі – вимагати зареєструвати таку офіційну електронну адресу для направлення надалі судом процесуальних документів в електронній формі;
- виклики та повідомлення, обмін процесуальними документами з учасниками судових проваджень у першу чергу здійснювати за допомогою електронної пошти та/або з використанням вказаних учасниками судових проваджень мобільних телефонів (у тому числі й з використанням месенджерів, які дозволяють отримати інформацію про доставлення відповідного повідомлення, процесуального документа, та отримати інформацію про їх прочитання);
- виклики та повідомлення, обмін процесуальними документами з учасниками судових проваджень за допомогою засобів традиційного поштового зв'язку здійснювати виключно у разі неможливості комунікації за допомогою електронної пошти та/або з використанням вказаних учасниками судових проваджень мобільних телефонів (зокрема, з використанням месенджерів, які дозволяють отримати інформацію про доставлення відповідного повідомлення, процесуального документа та про їх прочитання);
- у разі відсутності можливості у суді видрукувати документи, що надійшли до суду в електронній формі через значний їхній обсяг, звертатися до учасників судових проваджень з пропозицією додатково подати відповідні документи для суду у паперовій формі;
- розглянути можливість розміщення на офіційних сайтах інформації про мобільні телефони, через які учасники судових проваджень зможуть комунікувати із судом (або офісом судді) за допомогою месенджерів, які дозволяють отримати інформацію про доставлення відповідного повідомлення, процесуального документа, та отримати інформацію про їх прочитання;
- розглянути можливість створення та розміщення на офіційних сайтах суду альтернативних поштових адрес (зареєстрованих на безпечних доменних іменах), через які учасники судових проваджень зможуть комунікувати із судом

(або офісом судді) у випадку неможливості використання офіційної електронної адреси суду.

Крім того, було закликано усіх учасників судових проваджень:

- з розумінням поставитися до наявних проблем фінансування судової гілки влади в умовах воєнного стану;
- з розумним інтервалом часу цікавитися провадженням у їхніх справах, добросовісно користуватися належними процесуальними правами та неухильно виконувати процесуальні обов'язки;
- зареєструвати електронну адресу в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі;
- зареєструватися в підсистемі «Електронний кабінет» Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи;
- використовувати функціонал «Електронного кабінету» для ознайомлення з поданими документами в електронній формі;
- при поданні до суду процесуальних документів зазначати електронну адресу в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або іншу електронну адресу, через яку суд може здійснювати комунікацію;
- при поданні до суду процесуальних документів зазначати мобільний номер телефону та найбільш зручний месенджер, через які суд може здійснювати виклики та повідомлення або обмінюватися електронними документами;
- при наявності на офіційних сайтах судів інформації про мобільні телефони, альтернативні поштові адреси, через які учасники судових проваджень зможуть комунікувати із судом (або офісом судді) – використовувати їх для комунікації з судом;
- при поданні значного обсягу документів до суду в електронній формі (понад 30 аркушів) – додатково подавати їх суду в паперовій формі.

Також було вирішено розробити й затвердити тимчасовий Порядок надсилання учасникам судового процесу текстів судових повісток, процесуальних документів суду за допомогою месенджерів, які дозволяють отримати інформацію про доставлення відповідного повідомлення, процесуального документа та про їх прочитання.

Згідно з частиною дев'ятою статті 133 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» рішення Ради суддів України, прийняті в межах визначених цим Законом повноважень, є обов'язковими для всіх органів суддівського самоврядування.

Наказом ДСА від 23.01.2023 № 28 затверджено Порядок надсилання судових повісток, повідомлень і викликів учасникам судового процесу в електронній формі (<http://tinyurl.com/2s6f8hms>).

Зазначений порядок передбачає:

- надсилання учасникам судового процесу судових повісток, повідомлень і викликів в електронній формі (далі – судові виклики) здійснюється шляхом направлення в месенджері за допомогою програмного додатка або SMS-

повідомлення за допомогою автоматизованої системи документообігу суду (далі – АСДС);

- **судовий виклик надсилається учаснику судового процесу за наявності відповідної заяви та технічної можливості;**
- форма заяви надається учаснику судового процесу в суді або самостійно завантажується ним з офіційної сторінки суду, розміщеної на офіційному вебпорталі судової влади України. Така заява підписується власноруч або кваліфікованим електронним підписом учасника судового процесу та подається до суду. **Заява не задовольняється за умови встановлення факту наявності в учасника судового процесу зареєстрованої офіційної електронної адреси;**
- у разі надалі розгляду судової справи судом апеляційної чи касаційної інстанцій судовий виклик надсилається цими судами на зазначений у заяві номер мобільного телефону учасника. **У випадку зміни номера мобільного телефону учасника судового процесу або за наявності інших обставин, які перешкоджають (перешкоджатимуть) отриманню ним судових викликів, учасник судового процесу повинен невідкладно подати до суду відповідну інформацію.**
- Таким чином, надсилання судових викликів проводиться виключно за наявності відповідної заяви учасника та технічної можливості, за умови відсутності в учасника зареєстрованого електронного кабінету.

21 липня 2023 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами» (№ 3200-IX від 29.06.2023). <http://tinyurl.com/447ufuwh>

Зазначеним Законом запроваджені такі зміни у господарському, адміністративному та цивільному процесі:

- адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, органи державної влади та інші державні органи, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи реєструють свої електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють свої електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, у добровільному порядку;
- необхідність зазначення у процесуальних заявах відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету (якщо процесуальним кодексом встановлено вимогу зазначення у змісті процесуального документа відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету, особа, яка подає до суду відповідний процесуальний документ в електронній формі через електронний кабінет, звільняється від обов'язку зазначення відповідних відомостей);
- суд повертає письмову заяву (клопотання, заперечення) її заявнику без розгляду також у разі, якщо її подано особою, яка відповідно до вимог законодавства зобов'язана зареєструвати електронний кабінет та не зареєструвала його;

- процесуальні наслідки, передбачені процесуальним кодексом у разі звернення до суду з документом особи, яка відповідно до законодавства зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його, застосовуються судом також у випадках, якщо інтереси такої особи у справі представляє адвокат (якщо реєстрація електронного кабінету в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, суперечить релігійним переконанням особи, яка зобов'язана його зареєструвати відповідно до процесуального кодексу процесуальні наслідки звернення до суду такою особою без реєстрації електронного кабінету у вигляді залишення її документа без руху, його повернення або залишення без розгляду не застосовуються за умови, що особа заявила про такі обставини одночасно із поданням відповідного документа шляхом подання окремої обґрунтованої письмової заяви);
- якщо інший учасник справи відповідно до вимог процесуального кодексу зобов'язаний зареєструвати електронний кабінет, але не зареєстрував його, учасник справи, який подає документи до суду в електронній формі з використанням електронного кабінету, звільняється від обов'язку надсилання копій документів такому учаснику справи. Суд, направляючи такому учаснику справи судові виклики й повідомлення, ухвали у випадках, передбачених цим Кодексом, зазначає у цих документах про обов'язок такої особи зареєструвати свій електронний кабінет та про можливість ознайомлення з матеріалами справи через Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему або її окрему підсистему (модуль), що забезпечує обмін документами;
- якщо повістка або судове рішення надіслано до електронного кабінету пізніше 17 години, то повістка/судове рішення вважаються врученими у робочий день, наступний за днем їхнього відправлення, незалежно від надходження до суду повідомлення про їхнє доставлення;
- розгляд справи у суді здійснюється за матеріалами у формах, визначених Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів);
- суд видає виконавчі документи в паперовій або електронній формі;
- оформлення і видача виконавчих документів здійснюються судом, який ухвалив відповідне рішення, у паперовій або електронній формі за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи чи її окремої підсистеми (модуля), що забезпечує обмін документами. Одночасна видача судом виконавчого документа одній і тій самій особі в паперовій та електронній формах не допускається;
- оформлення і видача судових рішень, якими вносяться зміни до виконавчих документів (у тому числі про виправлення помилки у виконавчому документі; визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню; стягнення на користь боржника безпідставно одержаного стягувачем за виконавчим документом; поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання; відстрочку чи розстрочку виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання; зупинення виконання судового рішення; заміну сторони виконавчого провадження), здійснюються судом, який розглядав справу як суд першої інстанції, в паперовій або електронній формі за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи чи її окремої підсистеми (модуля), що забезпечує обмін документами.

Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, та вводиться в дію через 90 днів з дня його опублікування, крім:

- цивільного та адміністративного процесу (підпункт 1 пункту 2 та підпункту 1 пункту 3 розділу I цього Закону) в частині обов'язкової реєстрації юридичними особами (приватної форми власності) електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, які вводяться в дію через сім місяців з дня опублікування цього Закону;
- підпункту 52 пункту 1, підпункту 52 пункту 2 та підпункту 45 пункту 3 розділу I цього Закону, які будуть вводитися в дію одночасно з набранням чинності цим Законом, а саме:
- розгляд справи у суді здійснюється за матеріалами у формах, визначених Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів)".

Справи у судах першої, апеляційної та касаційної інстанцій, провадження у яких відкрито до набрання чинності цим Законом, розглядаються за правилами, що діють після введення в дію цього Закону.

Офіційні електронні адреси, зареєстровані до набрання чинності цим Законом, вважаються електронними кабінетами й використовуються судом, учасниками справи за правилами та в порядку, що діють після введення в дію цього Закону.

19 жовтня 2023 року прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення обов'язків учасників судової справи» (3424-IX). <http://tinyurl.com/ys555s3j>

Зазначеним Законом було внесено зміни до положень Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України, якими передбачається, що обов'язок реєстрації електронного кабінету стосується тих органів державної влади та інших державних органів, які зареєстровані за законодавством України як юридичні особи, а також тих юридичних осіб, які зареєстровані за законодавством України.

Водночас у Законі визначено: якщо процесуальним кодексом встановлено вимогу щодо зазначення у змісті процесуального документа ідентифікаційного коду юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, а також реєстраційного номера облікової картки платника податків або номера і серії паспорта для фізичних осіб-громадян України, учасник справи, який є органом державної влади або іншим державним органом, не зареєстрованим за законодавством України як юридична особа, або посадовою особою такого органу, звільняється від обов'язку зазначення таких відомостей стосовно себе.

Цей Закон набирає чинності з дня введення в дію Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або

її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами», крім підпункту 1 пункту 2 та підпункту 1 пункту 3 розділу I цього Закону в частині обов'язкової реєстрації юридичними особами (приватної форми власності) електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, які вводяться в дію через сім місяців з дня опублікування Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами.

На виконання вимог Закону № 3200-IX Вищою радою правосуддя за поданням Державної судової адміністрації України та після консультацій з Радою суддів України рішенням № 977/0/15-23 від 12.10.2023 було затверджено Зміни до Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – Положення).

Пункт 10 Положення викладено у новій редакції: адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, органи державної влади та інші державні органи, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи реєструють свої Електронні кабінети в ЄСІТС в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють свої Електронні кабінети в ЄСІТС у добровільному порядку.

Пункт 12 Положення доповнено абзацом другим такого змісту: особливості реєстрації Електронних кабінетів суб'єктів, які не мають ідентифікаційного коду юридичної особи в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, визначаються спільним рішенням ДСА України та відповідного державного органу, до сфери управління якого входять такі органи, або ДСА України та такого суб'єкта за відсутності його підпорядкованості.

4. Судові повідомлення та рішення у мобільному застосунку Дія

06.03.2023 на сайті Державної судової адміністрації України (далі – ДСА України) з'явилося повідомлення <http://tinyurl.com/yeycfehf>, що відтепер судові рішення з Електронного суду надходитимуть і до мобільного застосунку «Дія».

У ДСА України також зазначили, що судові рішення, отримані через Дію, мають таку ж юридичну силу як паперові рішення.

У розділі послуги мобільного застосунку «Дія» додано розділ Судові справи.

Слід відзначити, що цей розділ не тільки надає можливість переглянути або завантажити архів з рішенням підписаний КЕП судді, а й додати призначену дату судового засідання у свій календар.

Щоб скористатися судовими послугами в «Дії», рекомендується оновити застосунок до останньої версії.

Для того, щоб додати дату судового засідання до календаря необхідно:

- у мобільному застосунку «Дія» перейти у розділ «Судові справи»;
- обрати необхідну судову справу та після цього натиснути «Детальніше»;
- натиснути «Призначенні засідання», а після «Детальніше»;
- натиснути «Додати подію в календар».

Таким чином, час та дата судового засідання з'являться у вашому календарі телефона та допоможуть спланувати вашу зайнятість у цей день.

5. Початок роботи у підсистемі «Електронний суд»

Необхідно перейти на сайт id.court.gov.ua.

Здійснити реєстрацію електронного кабінету.

Реєстрація та наступна автентифікація користувачів здійснюються за допомогою кваліфікованого електронного підпису (далі – КЕП).

Процедура реєстрації

Крок 1. За допомогою КЕП увійдіть до системи.

Перший спосіб – для отримання КЕП необхідно звернутися до Кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг. Повний перелік надавачів можна переглянути на сайті Центрального засвідчувального органу <https://czo.gov.ua/ca-registry>

Другий спосіб – отримання КЕП – Дія. Підпис.

З 08 лютого 2022 року користувачі Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи отримали можливість авторизації за допомогою ID.gov.ua та накладання кваліфікованого електронного підпису (КЕП) з «Дія підпис».

Термін «Дія.Підпису» – один рік або до моменту його видалення.

Алгоритм отримання

1. Авторизуйтесь у застосунку «Дія»;
2. Перейдіть до «Меню» – «Дія.Підпис»;
3. Натисніть «Створити»;
4. Підтвердьте особу через перевірку за фото, NFC або BankID;
5. Придумайте 5-значний код для «Дія.Підпису»;
6. Авторизація в підсистемі «Електронний суд» за допомогою «Дія.Підпис»:
 - обрати розділ «Дія.Підпис»;
 - просканувати QR-код;
 - зчитати особистий ключ шляхом сканування обличчя (перевірки за фото) та вводу пароля до особистого ключа.

Крок 2. Перевірте дані, які відобразяться автоматично, та введіть ті, яких не вистачає.

Алгоритм реєстрації фізичної особи:

- П.І.Б., РНОКПП – заповнюються автоматично із сертифіката вашого ключа;
- зазначити дату народження (власноруч ввести або обрати з вбудованого календаря);

- ввести контактний номер телефону;
- ввести електронну адресу скриньки, до якої ви маєте доступ;
- підтвердити її за допомогою коду підтвердження, що надійшов на електронну скриньку;
- якщо ви є фізичною особою – підприємцем, слід поставити галочку у відповідному полі. Це дасть можливість подавати заяви до господарських судів саме як підприємець;
- ознайомитись і погодитись з умовами користування сервісом електронного кабінету, натиснути кнопку «підтвердити».

З покроковою інструкцією реєстрації електронного кабінету в ЄСІТС для адвоката можна ознайомитися за qr-кодом:

Під час первинної реєстрації у користувачів може виникнути помилка RegisterForm.Bad Request.

Для розв'язання питання виконайте нижчезазначені дії по черзі:

- 1) Відкрийте нове вікно браузера Google Chrome в режимі анонімного перегляду (браузер Microsoft Edge в режимі InPrivate)
- 2) Перейдіть за посиланням id.court.gov.ua
- 3) Виконайте процедуру реєстрації повторно

Аналогічне вирішення помилки можна використовувати при довгій авторизації, коли сторінка підсистеми «Електронний суд» не завантажується (використовуємо п. 1 -2 зазначенні вище).

Помилка «Сертифікат пошкоджений або не може бути використаний».

Якщо строк дії ключа ще не вичерпано, необхідно встановити Бібліотеку веб підпису, виконати первинне встановлення, ІМПОРТУВАТИ СЕРТИФІКАТ та налаштувати як зазначено у відеоінструкції: <http://surl.li/lrswx>.

6. Отримання документів у підсистемі Електронний суд

Підсистема «Електронний суд» забезпечує можливість автоматичного надсилання матеріалів справ в електронному вигляді до Електронних кабінетів учасників справи та їхніх повірених.

Документи, які один з учасників справи надіслав до суду, іншого органу чи установи у системі правосуддя з використанням Електронного суду, у передбачених законодавством випадках автоматично надсилаються до Електронних кабінетів інших учасників справи чи їхніх повірених після реєстрації цих документів в АСДС або автоматизованих системах діловодства.

До Електронного кабінету користувачів надсилаються відомості, зокрема, про отримання та реєстрацію документів у справі, а також інші відомості, що призвели до зміни стану розгляду справи.

Інформація про надходження до Електронного кабінету відомостей та документів про результати розгляду справ додатково може надсилатися користувачу у вигляді повідомлення на електронну пошту. Дані про електронну пошту зазначаються користувачем у профілі його електронного кабінету.

Слід звернути увагу, що адреса електронної пошти, що використовується при реєстрації електронного кабінету, не може бути зареєстрована на доменних іменах, використання яких заборонено законодавством України. Адвокати при реєстрації зобов'язані вказувати адресу електронної пошти, внесену до Єдиного реєстру адвокатів України.

Документи, що надійшли через Електронний суд, реєструються судами, іншими органами та установами в системі правосуддя в день їх надходження упродовж робочого дня або не пізніше наступного робочого дня, якщо документ надійшов у неробочий час, за загальними правилами реєстрації вхідної кореспонденції, визначеними Положенням про автоматизовану систему документообігу суду та відповідними інструкціями з діловодства в судах чи в інших органах та установах у системі правосуддя.

У разі реєстрації отриманого документа до Електронного кабінету користувача автоматично надсилається відповідне повідомлення. В іншому випадку надсилається повідомлення із зазначенням причини відмови в реєстрації документа.

При цьому, у користувача підсистеми «Електронний суд» є можливість отримання документів з електронного кабінету як вкладення.

Для реалізації зазначеного функціонала необхідно у профілі користувача у підсистемі «Електронний суд» перейти у розділ налаштування і поставити галочку «отримувати документи як вкладення в email повідомленнях», після натиснути кнопку зберегти налаштування. Після цього усі повідомлення будуть надходити з вкладеними

документами у форматі zip-файлу та активними посиланнями на документи у підсистемі «Електронний суд».

Крім того, у розділі налаштування користувач може обрати наступні опції:

- не отримувати повідомлення як учасник справи;
- не отримувати повідомлення як представник;
- отримувати повідомлення тільки за процесуальними документами.

7. Мобільний застосунок «єСуд»

28 вересня 2021 року в Державній судовій адміністрації України відбулася презентація мобільного застосунку «єСуд».

«єСуд» – суд у смартфоні.

Призначений для доступу до Електронного суду з мобільних пристроїв.

Для використання додатка необхідно бути зареєстрованим в електронному кабінеті id.court.gov.ua.

Можливості мобільного застосунку «єСуд»:

- отримувати пуш-повідомлення про надходження до кабінету нових документів та зміну стану справ, у яких користувач бере участь;
- переглядати справи, провадження, процесуальні документи, надіслані судом до кабінету;
- переглядати заяви, клопотання та інші документи, які користувач створив у своєму кабінеті;
- переглядати довіреності та ордери, що перебувають у кабінеті користувача;
- анулювати довіреності та ордери, які видав користувач.

Завантажити можливо:

App Store

Google Play

8.3 мінa електронної адреси користувача у підсистемі «Електронний суд»

Згідно з пунктом 5. 8 Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – Положення ЄСІТС) офіційна електронна адреса – сервіс Електронного кабінету ЄСІТС. Адреса електронної пошти, що використовується при реєстрації Електронного кабінету, не може бути зареєстрована в доменній зоні, використання якої заборонено законодавством України.

Процедура реєстрації в ЄСІТС (реєстрація Електронного кабінету, реєстрація офіційної електронної адреси) передбачає проходження запропонованої засобами Електронного кабінету процедури реєстрації з використанням кваліфікованого електронного підпису, та внесенням контактних даних особи, зокрема адреси електронної пошти, номера телефону (у тому числі мобільного), зазначенням інших засобів зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику (пункт 9 Положення ЄСІТС).

Дані про електронну пошту зазначаються користувачем у профілі його Електронного кабінету (пункт 38 Положення).

Користувачі зобов'язані вносити повну та актуальну інформацію в Електронний кабінет в обсязі, визначеному функціональними можливостями ЄСІТС, невідкладно після створення, отримання або зміни такої інформації (пункт 9 Положення ЄСІТС).

Для зміни адреси електронної пошти користувачу потрібно:

- авторизуватися у підсистемі «Електронний суд»;
- перейти у розділ мій профіль (розділ обирається у полі, де зазначено прізвище та ім'я користувача);
- обрати розділ особисті дані;
- обрати поле Email;
- натиснути на олівець для редагування;
- ввести нову адресу (на неї вам буде відправлено лист із кодом підтвердження);
- натиснути надіслати лист;
- зачекати на лист та ввести код у вікні редагування;
- натиснути підтвердити;
- натиснути зберегти зміни.

Важливо! На одну електронну адресу можливо підтвердити лише один профіль у підсистемі «Електронний суд».

Крім того, у розділі мій профіль користувач також може змінити контактний номер телефону, адресу місцеперебування, а також зазначити про наявність у нього статусу адвоката чи фізичної особи-підприємця.

9. Отримання доступу в підсистемі «Електронний суд» для ознайомлення з матеріалами електронної справи

Згідно з вимогами процесуального законодавства учасники справи мають право ознайомлюватися з матеріалами справи, робити з них витяги, копії, одержувати копії судових рішень (пункт 1 частини 1 статті 43 ЦПК України, пункт 1 частини 1 статті 42 ГПК України, пункт 1 частини 3 статті 44 КАС України).

Порядок ознайомлення з матеріалами справи регламентовано розділом X Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, що затверджено наказом ДСА України від 20.08.2019 № 814.

Згідно з пунктом 2 розділу X Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України ознайомлення з матеріалами справи (кримінального провадження) проводиться виключно у приміщенні суду, у визначеному наказом голови суду місці, протягом усього робочого часу суду та в присутності працівника апарату суду.

Однак із початком функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) з'явилась додаткова можливість ознайомлення з матеріалами справи без обмеження у часі доби та необхідності витрачати час на візит до суду, оскільки доступ для ознайомлення можливий через підсистему «Електронний суд».

Слід відзначити, що у разі подання позову до суду через підсистему «Електронний суд» зазначена справа автоматично буде додана до Вашого електронного кабінету у підсистемі «Електронний суд».

Важливо! Ключовим реквізитом для отримання доступу у підсистемі «Електронний суд» до матеріалів справи є внесення до автоматизованої системи документообігу суду РНОКПП/код ЄДРПОУ сторони у справі та при необхідності її представника (у разі надання доступу представнику).

Способи отримання доступу до матеріалів справи у підсистемі «Електронний суд»:

- формування електронного ордера у підсистемі «Електронний суд»;
- отримання від довірителя електронної довіреності у підсистемі «Електронний суд»;
- подання заяви про ознайомлення з матеріалами справи в електронному вигляді (внесення РНОКПП/коду ЄДРПОУ до додаткових відомостей про учасника справи та надання доступу до електронної справи).

У разі надходження заяви учасника справи про ознайомлення з матеріалами справи чи окремими документами в електронному вигляді через систему Електронний суд, суд, який отримав таку заяву, забезпечує сканування відповідних матеріалів справи у паперовій формі, що перебуває у такому суді, та долучення їх до матеріалів електронної судової справи. У разі відсутності відповідного клопотання учасника справи суд забезпечує сканування матеріалів справи в паперовій формі та долучення їх до матеріалів електронної судової справи з урахуванням наявних у суді можливостей та в разі передання справи до суду іншої інстанції (п. 115 Положення ЄСІТС).

10. Формування адвокатом ордера в підсистемі «Електронний суд»

Згідно з частиною 1 статті 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» одним із документів, що посвідчує повноваження адвоката на надання правничої допомоги, є ордер.

Ордер – письмовий документ, що у випадках, встановлених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими, посвідчує повноваження адвоката на надання правничої допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням і повинен містити підпис адвоката. Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера (частина 2 статті 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

З 2019 р. бланки ордерів згідно із затвердженою типовою формою, окрім книжок, які видавалися місцевою радою адвокатів, генеруються ще й у відповідному розділі «Особистого кабінету адвоката» на офіційному вебсайті Національної асоціації адвокатів України <https://lk.unba.org.ua/login>.

Ордер, що згенеровано через «Особистий кабінет адвоката» на офіційному вебсайті Національної асоціації адвокатів України містить обов'язкові реквізити, частина яких заповнюється при генерації автоматично, серед них – двовимірний штрих-код (QR-код) з посиланням на профайл адвоката в ЄРАУ. Решту реквізитів адвокат заповнює самостійно.

З 1 січня 2022 року ради адвокатів регіонів і НААУ припинили видання ордерних книжок.

Типова форма ордера, виготовлена друкарським способом на замовлення ради адвокатів регіону відповідно діє після 01 січня 2022 року до закінчення повноважень адвоката у конкретній справі (провадженні).

З 01 січня 2022 року видання нових ордерів можливе лише шляхом формування на сайті НААУ.

Актуальне Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги затверджено рішенням Ради адвокатів України від 12 квітня 2019 року № 41 (<http://tinyurl.com/bdezbn5n>).

Важливо!

Ордер, згенерований онлайн, не обов'язково має бути видрукований у кольоровому вигляді (рішення Ради адвокатів України від 26.06.2019 № 68 (<http://tinyurl.com/yc67wexb>)).

Ордер на надання правничої допомоги не замінює договору про надання правничої допомоги, який є підставою для здійснення адвокатської діяльності, а є лише

документом, що посвідчує повноваження адвоката на надання правничої допомоги клієнту.

Ордер може бути оформлений адвокатом на підставі усної угоди з клієнтом, що перебуває, зокрема, у слідчому ізоляторі, але у найближчий можливий строк адвокат зобов'язаний укласти з клієнтом договір про надання правничої допомоги у письмовій формі.

РАУ передбачила, що адвокати, які не сплатили щорічний внесок, не матимуть можливості генерувати електронні ордери.

Під час дії воєнного стану на території України дозволяється видання адвокатським бюро/адвокатським об'єднанням ордера без скріплення його печаткою юридичної особи та без підпису керівника адвокатського об'єднання, адвокатського бюро. Правовідносини між адвокатом, який надає правничу (правову) допомогу на підставі цього ордера, та адвокатським об'єднанням, адвокатським бюро врегульовуються внутрішніми документами цих організаційно-правових форм здійснення адвокатської діяльності (рішення РАУ від 29 квітня 2022 року № 45 <http://tinyurl.com/bvwyemv4>).

У квітні 2021 р. у підсистемі «Електронний суд» з'явилася можливість для користувачів-адвокатів створювати електронні ордери, отримуючи доступ до судових справ, у яких вони представляють інтереси клієнтів.

Для можливості формування електронного ордера в ЄСІТС у профілі користувача у підсистемі «Електронний суд» обов'язково повинна міститися відмітка про наявність у нього статусу адвоката.

Адвокати можуть створювати електронні ордери кількох видів:

- ордер на конкретну справу, який надає доступ до документів лише у тій справі, в якій адвокат представляє клієнта;
- ордер без зазначення номера справи, який дає змогу подавати заяви до суду по всім справам цього клієнта.

Алгоритм формування ордера у підсистемі «Електронний суд»

Крок 1. Генеруємо ордер через «Особистий кабінет адвоката» на офіційному вебсайті Національної асоціації адвокатів України <https://lk.unba.org.ua/profile/order>.

Крок 2. У підсистемі «Електронний суд» обираємо розділ Ордери/довіреності.

Крок 3. Створити ордер.

Крок 4. Заповнюємо:

- П.І.Б./назву юр. особи;
- РНОКПП/код ЄДРПОУ;
- адреса проживання/перебування/місцезнаходження;
- контактний номер телефону;
- електронна пошта;
- номер договору/доручення на надання правової допомоги;
- серія/номер ордера;
- дата видання ордера;

- ким видано ордер (адвокатом/адвокатським об'єднанням);
- номер справи.

Якщо адвокатом сформовано електронний ордер через підсистему «Електронний суд» із зазначення номера справи, то через декілька хвилин ним буде отримано повідомлення про надання адвокату доступу до справи за допомогою Електронного кабінету Користувача ЄСІТС. Після цього зазначена справа відобразиться у підсистемі «Електронний суд» у розділі «Мої справи».

При поданні надалі процесуальних документів через підсистему «Електронний суд» з обранням документа, що підтверджує повноваження адвоката, електронний ордер, відомості про Заявника та представника Заявника заповнюються автоматично.

Слід звернути увагу, що якщо у Вас від імені одного і того ж клієнта сформовано декілька електронних ордерів на різні справи у підсистемі «Електронний суд», то система буде обирати останній сформований, тому перед кроком підписати документ необхідно перевіряти коректність завантаження ордера та за необхідності на кроці додатки завантажувати потрібний електронний ордер.

Скасування електронного ордера, виданого через підсистему «Електронний суд», можливо як через саму підсистему, так і через мобільний застосунок «єСуд».

Важливо! У разі реєстрації учасником справи електронного кабінету у підсистемі «Електронний суд», його представник не зможе сформувати у ній електронний ордер.

11. Алгоритм формування довіреності від імені юридичної особи в підсистемі «Електронний суд»

Згідно із ч. 1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» одним із документів, що посвідчує повноваження адвоката на надання правничої допомоги є довіреність.

Користувач ЄСІТС може уповноважити іншого користувача на вчинення дій із використанням Електронного суду в інтересах довірителя, надавши засобами відповідної підсистеми ЄСІТС такому повіреному довіреність в електронній формі відповідно до вимог процесуального законодавства. (п. 30 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – Положення ЄСІТС)).

Надання довіреності в електронній формі здійснюється засобами Електронного кабінету шляхом створення електронного документа встановленої форми, в якому визначається обсяг повноважень повіреного (п. 31 Положення ЄСІТС).

Довіреність в електронній формі, підписана кваліфікованим електронним підписом довірителя, надає можливість повіреному виконувати визначений довірителем перелік дій засобами Електронного суду. Повірений, якому довірителем видана довіреність в електронній формі із правом передоручення, може надати таку довіреність іншому користувачу на вчинення дій в інтересах довірителя (передоручення). (п. 32 Положення ЄСІТС).

Довіреність від імені юридичної особи видається її органом або іншою особою, уповноваженою на це її установчими документами (ст. 246 ЦК України).

Від імені юридичної особи видавати довіреності в електронній формі мають право особи, зазначені у відомостях Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань щодо такої юридичної особи у графі «Прізвище, ім'я, по батькові, дати обрання (призначення) осіб, що обираються (призначаються) до органу управління такої юридичної особи, уповноважених представляти юридичну особу у правовідносинах з третіми особами, або такі, які мають право вчиняти дії від імені юридичної особи без довіреності, у тому числі підписувати договори та дані про наявність обмежень щодо представництва від імені юридичної особи». Від імені іноземної юридичної особи електронні довіреності видаватися не можуть (п. 33 Положення ЄСІТС).

Формування довіреності від імені юридичної особи у підсистемі «Електронний суд»

Крок 1.

У підсистемі «Електронний суд» обираємо розділ Довіреності.

Крок 2.

Натискаємо виписка з ЄДР (Важливо! У разі обрання створити довіреність, повноваження будуть передані від імені фізичної особи, а не юридичної особи)

Крок 3.

Обрати передоручити.

Крок 4.

Заповнюємо РНОКПП/код ЄДРПОУ особи якій Ви хочете надати права доступу (особа, якій надаються повноваження повинна бути зареєстрована у підсистемі «Електронний суд»);

Крок 5.

Обираємо судочинство (цивільне/господарське/кримінальне/адміністративне/у справах про адміністративне правопорушення/справи Вищої ради правосуддя) або вказуємо № справи. У разі не заповнення граfi судочинства та/або номеру справи, буде сформовано загальну довіреність.

Крок 6.

Обираємо обсяг повноважень:

- перегляд (представник може ознайомитись з документами);
- редагування (представник редагує заяви без права подання до суду);
- подання (представник створює, редагує, підписує заяви своїм електронним підписом та направляє до суду).

Крок 7.

При видачі довіреності можна передбачити право передоручення (представник може передати надані йому права іншим представникам) або пропустити цей крок.

Крок 8.

Підписати документ за допомогою КЕП.

При видачі електронної довіреності може виникнути помилка видана довіреність не буде збережено у переліку.

Можливі варіанти розв'язання проблеми:

- Перевірте налаштування браузера та вимкніть автопереклад мови сторінки
- Перевірте налаштування VPN
- Перейдіть на іншу мережу інтернет

Довіреність в електронній формі, що підтверджує повноваження представника, та електронні документи, на підставі яких відбувалось передоручення прав первинного довірителя (за їх наявності), автоматично додаються до документів, відправлених представником засобами Електронного суду (п. 34 Положення ЄСІТС).

Довіреність в електронній формі чинна до моменту її скасування довірителем або протягом строку, на який вона видана. При втраті чинності довіреності в електронній формі автоматично скасовуються також усі її похідні довіреності, що видані в порядку передоручення (п. 35 Положення ЄСІТС).

Скасування електронної довіреності, виданої через підсистему «Електронний суд», може здійснити довіритель як через саму підсистему, так і через мобільний застосунок «єСуд».

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 29.06.2023 по справі № 340/807/21 викладено висновок, що правила

засвідчення копій довіреностей, виданих в паперовій формі, неможливо застосувати до електронних доручень, сформованих учасником справи в підсистемі «Електронний суд».

Обставини справи

Апеляційна скарга на ухвалу суду першої інстанції була подана позивачем через свого представника за допомогою підсистеми «Електронний суд». У додатках до скарги вказано: електронна довіреність від 31 січня 2023 року, квитанція про сплату судового збору, докази надсилання іншому учаснику справи примірника апеляційної скарги.

Залишаючи апеляційну скаргу без руху апеляційний суд виходив з того, що електронна довіреність не містить підписів сторін та повної інформації про представника та довірителя, а тому не може свідчити про вільне волевиявлення особи, яка видала довіреність, на уповноваження іншої особи представляти її інтереси. Суд також урахував, що в матеріалах справи міститься ордер на надання правової допомоги від 17 травня 2022 року № ВІ1089748, однак, на думку суду, вказаний ордер містить недоліки, які позбавляють його юридичної сили. Окрім викладеного, судом враховано, що до апеляційної скарги не додано документів, які підтверджують статус представника як адвоката (копія свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та/або витяг з Єдиного реєстру адвокатів України).

На виконання вимог ухвали суду адвокатом скеровано паперовий примірник заяви позивача від 15 березня 2023 року, в якій зазначено, що електронна довіреність, яка долучена до апеляційної скарги, оформлена позивачем адвокатом в електронному кабінеті підсистеми «Електронний суд». Позивач повідомив, що вказана довіреність підписана його кваліфікованим електронним підписом та нею надано повноваження адвокату від імені позивача на складання, підписання та подання апеляційної скарги через підсистему «Електронний суд».

Повертаючи апеляційну скаргу суд апеляційної інстанції зазначив, що право на подання і підписання апеляційної скарги має особисто фізична особа, або представник на підставі довіреності. Копія довіреності може засвідчуватись нотаріально, суддею або у визначеному законом порядку. Однак, на думку суду, додана до апеляційної скарги довіреність не є документом, що посвідчує повноваження особи, яка підписала апеляційну скаргу, а отже, в розумінні статей 55, 59 КАС, остання є неналежним представником у даній справі. Також суд звернув увагу, що електронна довіреність є лише додатком до документів, що підтверджують повноваження представника, оскільки вказані електронна довіреність формуються в підсистемі «Електронний суд» автоматично для підтвердження лише електронного підпису особи, яка подає скаргу

від імені юридичної особи, та не містить обсягу повноважень. Враховано судом і те, що оригінал ордера на представництво інтересів позивача у Третньому апеляційному адміністративному суду адвокатом також не надано.

Не погоджуючись з вказаним рішенням, представником Позивача подано касаційну скаргу від імені ФОП ОСОБА_1, в якій він просить скасувати ухвалу Третього апеляційного адміністративного суду від 27 березня 2023 року та направити справу в суд апеляційної інстанції для продовження розгляду іншим складом суду.

Підставою відкриття касаційного провадження стала необхідність перевірки правильності застосування апеляційним судом норм процесуального права, зокрема, правильності застосування положень статей 18, 59 КАС України щодо повноважень представника вчиняти дії на підставі довіреності, сформованої через підсистему «Електронний суд».

Відповідно до пунктів 9-11 розділу XI «Підсистема електронного суду» Положення про АСДС, в редакції рішення РСУ №17, шляхом формування, підписання та направлення до підсистеми електронного доручення, встановленої адміністратором форми (з правом передоручення або без такого права), особа, що зареєструвала електронний кабінет, може уповноважити представника (іншу фізичну особу, що має зареєстрований електронний кабінет) на подання документів від свого імені або від імені довірителя по судовій справі, судовому провадженню або зверненню. Електронні доручення, що підтверджують повноваження підписанта автоматично додаються підсистемою до кожного документа, ним відправленого.

Шляхом формування, підписання та направлення до підсистеми електронного доручення, встановленої адміністратором форми (з правом передоручення або без такого права), особа, що зареєструвала електронний кабінет в межах отриманих повноважень може надати іншій фізичній особі доступ до документів по судовій справі, судовому провадженню або зверненню.

Шляхом формування, підписання та направлення до підсистеми електронного повідомлення, встановленої адміністратором форми, автор доручення може його скасувати.

Аналіз наведених положень закону свідчить про те, що електронне доручення, яке можливо надати за допомогою підсистеми «Електронний суд», видається за наявності у відповідної особи довірителя та його представника особистих електронних кабінетів у підсистемі «Електронний суд», що передбачає наявність у таких осіб електронного цифрового підпису. Електронне доручення видається лише за умови його підписання електронним ключем довірителем за допомогою алгоритмів, визначених у підсистемі «Електронний суд». Надалі таке електронне доручення автоматично додається до позовної заяви, яка подана представником від імені довірителя через підсистему «Електронний суд», при цьому у користувачів відсутня можливість будь-яким чином впливати на зміст та вигляд такого електронного доручення, тобто воно формується підсистемою «Електронний суд» самостійно, відповідно до обраного обсягу повноважень представника (постанова Верховного Суду від 08 вересня 2021 року у справі № 486/259/21).

У постанові від 30 червня 2021 року у справі № 380/830/21 Верховний Суд зазначав, що особливості подання до суду довіреності для цілей підтвердження повноважень представника у разі звернення до суду в електронній формі встановлені у частині сьомій статті 59 КАС України та пункті 9 Положення про АСДС, зі змісту яких випливає, що учасник справи може уповноважити представника на подання документів від свого імені шляхом формування, підписання та направлення до підсистеми «Електронний суд» електронного доручення за формою, установленою адміністратором системи, примірник якого додається підсистемою до кожного відправленого (підписаного) представником документа автоматично. Довіреність, видана із дотриманням зазначених правил, як електронний документ не вимагає будь-якого засвідчення і є належним документом, що підтверджує повноваження представника у суді. При цьому, у випадку звернення до суду через підсистему «Електронний суд» суди мають перевіряти відповідність вчиненої представником дії наданому представнику обсягу повноважень, визначеному в електронному дорученні.

На додаток до викладеного, у постанові від 10 лютого 2022 року у справі № 560/11791/21 Верховний Суд вказав, що представник учасника справи може подавати на підтвердження своїх повноважень довіреність або ордер в електронній формі, підписані належним електронним підписом. Таку можливість для представника сторони слід розглядати як додаткову конституційну гарантію, передбачену статтями 55 та 129 Конституції України: кожен має право на апеляційне оскарження судового рішення як особисто, так і через використання професійної правничої допомоги. Сучасний стан електронного судочинства в Україні враховує передові світові стандарти у сфері інформаційних технологій, дає змогу зробити його використання для особи зручним, а суду – уникати надмірного формалізму під час забезпечення доступу такої особи до правосуддя.

Колегією суддів встановлено, що до апеляційної скарги, поданої представником через підсистему «Електронний суд» була додана електронна довіреність від 31 січня 2023 року від імені ОСОБА_1, згідно з якою останній уповноважує адвоката представляти його інтереси в судах України (зокрема, в апеляційній та касаційній інстанціях) з усіма правами, які надано законом стороні по справі, зокрема, з правом підписувати, подавати, доповнювати позовні заяви та інші передбачені законом процесуальні документи.

Додана до апеляційної скарги довіреність сформована в системі «Електронний суд», отже до наведених обставин належить застосовувати частину сьому статті 59 КАС України.

У світлі доводів суду апеляційної інстанції варто додати й те, що розширення переліку органів, у яких надається правова допомога адвокатом, не позбавляє ордер юридичної сили й значущості, оскільки такі дії не заборонені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Верховний Суд зазначив, що суд апеляційної інстанції, застосувавши частину другу статті 59 КАС України, дійшов помилкового висновку про неналежне оформлення довіреності, керуючись тим, що довіреність не засвідчена нотаріально, оскільки правила засвідчення копій довіреностей, виданих в паперовій формі, неможливо

застосувати до електронних доручень, сформованих учасником справи в підсистемі «Електронний суд».

Касаційна скарга була задоволена, а ухвала Третього апеляційного адміністративного суду від 27 березня 2023 року скасована, справа направлена до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду.

У постанові від 23.08.2023 по справі № 352/732/22 Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду зазначено, що електронне доручення, видане шляхом формування, підписання та направлення до підсистеми «Електронний суд» за формою, установленю адміністратором системи, як електронний документ, не вимагає будь-якого засвідчення і є належним документом, що підтверджує повноваження представника у суді.

Обставини справи

У цій справі суд апеляційної інстанції, повертаючи апеляційну скаргу, виходив з того, що звертаючись з апеляційною скаргою, представником позивача через підсистему «Електронний суд» було направлено додаток з назвою «Довіреність». Проте під час завантаження цих документів вміст файлу відсутній, про що Восьмим апеляційним адміністративним судом було складено акт про втрату документів або перепідшивання справи, відсутність вкладень або порушень цілісності, пошкодження конверта (пакування) від 29 листопада 2022 року № 180.

Водночас Верховний Суд звернув увагу, що довіреність, яка була подана представником позивача разом з апеляційною скаргою, і яка не була завантажена, направлялась скаргником окремим файлом у форматі PDF. При цьому, представник позивача стверджує, що ним також була сформована та подана електронна довіреність.

Так, пунктом 34 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15-21, довіреність в електронній формі, що підтверджує повноваження представника, та електронні документи, на підставі яких відбувалось передоручення прав первинного довірителя (за їх наявності), автоматично додаються до документів, відправлених представником засобами Електронного суду.

Отже, під час формування та подання позову, заяв, клопотань та інших документів через підсистему «Електронний суд» у ній також формується електронна довіреність, яка автоматично додається до цих документів. Тобто під час вчинення таких дій в

особи, яка звертається до суду за допомогою підсистеми «Електронний суд», виникають законні очікування на безперешкодне отримання судом відправлених документів, у тому числі електронної довіреності.

При цьому Верховний Суд звернув увагу, що у матеріалах справи наявна електронна довіреність, за якою ОСОБА_1 уповноважує представника позивача представляти його інтереси в судах України (у тому числі в апеляційній і касаційній інстанціях) з усіма правами, які надано законом стороні у справі, у тому числі з правом підписувати, подавати, доповнювати позовні вимоги та інші передбачені законом процесуальні документи. Така довіреність сформована в системі «Електронний суд» 19 лютого 2021 року.

З огляду на викладене, колегія суддів вважає передчасними висновки суду апеляційної інстанції про наявність підстав для повернення апеляційної скарги ОСОБА_1, в інтересах якого діє представник.

12. Алгоритм дій у разі відсутності документів у матеріалах електронної справи

Трапляються випадки, коли під час ознайомлення виявляється, що не всі документи відображені в електронній справі.

Для розв'язання цього питання учаснику справи, у якого є доступ до матеріалів необхідної електронної справи, у підсистемі електронний суд може обрати із шаблонів «Повідомлення про відсутність матеріалів у електронній справі» та зазначити, які саме документи необхідно додати в електронному вигляді.

Якщо суд повідомляє учасника, що всі документи проскановано та додано до матеріалів електронної справи, однак в учасника вони не відобразилися, то є два шляхи розв'язання цього питання.

Учасник справи може в підсистемі «Електронний суд» заповнити форму зворотного зв'язку з описом проблемного питання не відображення документів або звернутися до ДП «Інформаційні судові системи» за телефоном 044 207 35 33 чи електронною поштою на адресу support@ics.gov.ua.

Після цього зазначене питання буде опрацьовано технічною підтримкою користувачів, та учасник зможе отримати доступ до необхідних документів у матеріалах електронної справи.

13. Алгоритм подання позову в підсистемі «Електронний суд»

Згідно з пунктом 26 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – Положення ЄСІТС) електронні документи створюються із застосуванням вбудованого текстового редактора шляхом заповнення форм документів, передбачених Інструкцією користувача Електронного суду, підписуються кваліфікованим електронним підписом (підписами) його підписувача (підписувачів) та надсилаються засобами відповідної підсистеми ЄСІТС.

Кроки для подання позову:

- необхідно увійти до розділу «Заяви», натиснути кнопку «Створити»;
- обрати спосіб подачі позовної заяви: «Особисто» чи «Як представник (захисник)», натиснути кнопку «Наступні кроки»;
- обрати варіант документа, що підтверджує повноваження особи;
- обрати суд;
- заповнити реквізити сторін та текст заяви;
- завантажити додатки до позовної заяви та докази сплати судового збору;
- сформувати заяву та підписати її за допомогою КЕП.

Дата і час підписання документа в Електронному суді, а також дата і час його надсилання автоматично зберігаються і не підлягають коригуванню (пункт 28 Положення).

14. Вимоги щодо оформлення додатків при поданні документів у підсистемі «Електронний суд»

До створених в Електронному суді документів користувачі можуть додавати інші файли (зображення, відеофайли тощо). Відповідні додані файли (додатки) підписуються кваліфікованим електронним підписом користувачів разом зі створеними в Електронному суді документами, до яких вони додаються (пункт 27 Положення ЄСІТС).

Максимальний розмір одного файлу, що завантажується у додатки, не може перевищувати 95,8 MB (MiB).

Допустимі формати для завантаження:

- зображення,
- PDF-документ,
- аудіо,
- відео.

Документи, що підписані КЕП, неможливо подати через підсистему «Електронний суд».

Важливо! Додатки до процесуальних документів, зокрема копії електронних доказів, що подаються через підсистему «Електронний суд», підписуються КЕП користувача разом зі створенням процесуальної заяви, тому додаткового засвідчення не потребують. При цьому слід звернути увагу на якість документів, що завантажуються: їхній зміст повинен бути доступним для ознайомлення.

15. Як перевірити, чи зареєстрована особа в підсистемі «Електронний суд» для можливості надалі відправити їй процесуальні документи в цій підсистемі?

Для направлення запиту на отримання інформації про наявність зареєстрованого Електронного кабінету ЄСІТС необхідно у підсистемі «Електронний суд» перейти у розділ «Наявність кабінету», ввести РНОКПП (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, та мають відповідну відмітку в паспорті, вноситься серія та номер паспорта) або код ЄДРПОУ та натиснути «надіслати запит».

Після цього на екрані буде сформовано відповідь про наявність/відсутність зареєстрованого Електронного кабінету ЄСІТС, яка завантажується Zip-архівом, який містить PDF-файл, підписаний системним КЕП.

16.Судовий збір при зверненні до суду в електронному вигляді

Згідно із Законом № 2147-VIII від 03.10.2017 «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» до Закону України «Про судовий збір» було включено частину третьої статті 4 та визначено, що при поданні до суду процесуальних документів, передбачених частиною другою цієї статті, в електронній формі застосовується коефіцієнт 0,8 для пониження відповідного розміру ставки судового збору (підпункт «б» підпункту 1 пункту 17 § 1 розділу 4).

Однак 29.10.2021 Державною судовою адміністрацією надані роз'яснення щодо понижуючого коефіцієнта ставки судового збору, в яких зазначено: «В оголошенні, яке було опубліковано у газеті «Голос України» 4 вересня 2021 року про початок функціонування підсистеми ЄСІТС, не міститься інформації про введення в дію підпункту «б» підпункту 1 пункту 17 параграфу 1 розділу 4 розділу VII «Перехідні положення» Закону щодо застосування коефіцієнта 0,8 для пониження розміру ставки судового збору при подачі документів в електронній формі. Це означає, що відповідна норма не набрала чинності у порядку, встановленому Законом».

12 вересня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду передав на розгляд Великої Палати Верховного Суду справу № 916/228/22 з метою формування єдиної правозастосовної практики щодо застосування частини третьої статті 4 Закону України «Про судовий збір», відповідно до якого враховується коефіцієнт 0,8 для пониження відповідного розміру ставки судового збору у випадку подання процесуальних документів, передбачених частиною другою статті 4 Закону України «Про судовий збір», в електронній формі.

Обставини справи

Товариство через підсистему «Електронний суд» подало до Господарського суду Одеської області позовну заяву.

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 01.02.2022 позовну заяву було залишено без руху, оскільки позивачем при поданні позову було помилково застосовано коефіцієнт 0,8 для розміру ставки судового збору при поданні документів в електронній формі, враховуючи, що відповідна норма Закону не набрала чинності у порядку, встановленому законом.

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 14.02.2022 у справі № 916/228/22 позовну заяву повернуто без розгляду.

Повертаючи позовну заяву без розгляду, місцевий господарський суд виходив з того, що норма частини третьої статті 4 Закону України «Про судовий збір», на яку посиляється позивач та яка передбачає застосування коефіцієнта 0,8 для пониження відповідного розміру ставки судового збору у випадку подання позову в електронній формі, не набрала чинності у порядку, встановленому законом.

Постановою Південно-західного апеляційного господарського суду від 29.06.2022 ухвалу Господарського суду Одеської області від 14.02.2022 у справі № 916/228/22 залишено без змін.

Не погоджуючись з ухвалою Господарського суду Одеської області від 14.02.2022 та постановою Південно-західного апеляційного господарського суду від 29.06.2022 у справі № 916/228/22, Товариство подало касаційну скаргу, в якій просить оскаржувану ухвалу суду місцевого господарського суд та постанову суду апеляційної інстанції скасувати, а справу повернути для продовження розгляду до Господарського суду Одеської області.

Касаційна скарга мотивована тим, що судами першої та апеляційної інстанцій не враховано висновків судів, викладених в ухвалі Великої Палати Верховного Суду від 14.07.2022 у справі № 9901/400/20 та ухвалах Верховного Суду від 14.12.2021 № 9901/454/21, 31.01.2022 у справі № 316/356/20, від 03.02.2022 у справі № 300/1617/21, від 14.02.2022 у справі № 560/4216/21, від 15.02.2022 у справі № 560/8629/21 та постанові від 01.06.2022 у справі № 540/5134/21, у яких Судом при сплаті судового збору застосовувалися положення частини третьої статті 4 Закону України «Про судовий збір».

Відповідно до частини першої статті 4 Закону України «Про судовий збір» судовий збір справляється у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, – у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі.

Підпунктом «б» підпункту 1 пункту 17 параграфу 1 розділу 4 Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 2147а-VIII від 26.05.2021 до статті 4 Закону України «Про судовий збір» включено частину 3 такого змісту: «При поданні до суду процесуальних документів, передбачених частиною другою цієї статті, в електронній формі – застосовується коефіцієнт 0,8 для пониження відповідного розміру ставки судового збору».

Відповідно до пункту 2 параграфу 2 «Прикінцеві положення» розділу 4 Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» підпункт «б» підпункту 1, підпункт «а» підпункту 3 пункту 17, пункт 19 § 1 цього розділу вводяться в дію з дня початку функціонування

підсистеми (модуля) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, що забезпечує функціонування процедури реєстрації, автентифікації та доступу осіб до функціонуючих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (електронний кабінет).

Створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи здійснюються поетапно.

Окремі підсистеми (модулі) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи починають функціонувати через 30 днів з дня опублікування Вищою радою правосуддя у газеті «Голос України» та на вебпорталі судової влади України оголошення про створення та забезпечення функціонування відповідної підсистеми (модуля) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Таке оголошення має містити інформацію про підпункти, пункти цього розділу, які вводяться в дію у зв'язку з початком функціонування відповідної підсистеми (модуля) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Про початок функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи у складі всіх необхідних для її повного функціонування підсистем (модулів) Вища рада правосуддя публікує оголошення у газеті «Голос України» та на вебпорталі судової влади України.

04.09.2021 в газеті «Голос України» № 168 опубліковано оголошення Вищої ради правосуддя про створення та забезпечення функціонування трьох підсистем (модулів) ЄСІТС, згідно з яким Вища рада правосуддя повідомила, що відповідно до пункту 2 параграфа 2 «Прикінцеві положення» розділу 4 Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» окремі підсистеми (модулі) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі ЄСІТС) починають функціонувати після опублікування оголошення про створення та забезпечення функціонування відповідної підсистеми (модуля) ЄСІТС, яке має містити інформацію про підпункти, пункти цього розділу, які вводяться в дію у зв'язку з початком функціонування відповідної підсистеми (модуля) ЄСІТС.

З початком функціонування підсистем «Електронний кабінет», «Електронний суд», підсистеми відеоконференцзв'язку: вводяться в дію підпункт 1 пункту 3, підпункт «а» підпункту 3 пункту 17, пункт 19 § 1 розділу 4 Закону; підпункт 5 пункту 7 § 1 розділу 4 Закону – у частині щодо можливості брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, функціонування офіційних електронних адрес та процедури реєстрації, автентифікації та доступу осіб до функціонуючих підсистем (модулів) ЄСІТС (електронний кабінет).

Проте у вказаному оголошенні не міститься інформація про введення в дію саме підпункту «б» підпункту 1 пункту 17 параграфа 1 розділу 4 Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» щодо застосування коефіцієнта 0,8 для пониження розміру ставки судового збору при поданні документів в електронній формі.

Державною судовою адміністрацією в листі від 29.10.2021 № 10-19326/21 та Вищою радою правосуддя в листі від 30.11.2021 № 28581/0/9-21 надані роз'яснення щодо понижуючого коефіцієнта ставки судового збору, в яких зазначено: «В оголошенні, яке було опубліковано у газеті Голос України» 4 вересня 2021 року про початок функціонування підсистеми ЄСІТС, не міститься інформації про введення в дію підпункту «б» підпункту 1 пункту 17 параграфу 1 розділу 4 розділу VII «Перехідні положення» Закону щодо застосування коефіцієнта 0,8 для пониження розміру ставки судового збору при подачі документів в електронній формі. Це означає, що відповідна норма не набрала чинності у порядку, встановленому Законом».

З огляду на викладене колегія суддів вважає, що положення частини третьої статті 4 Закону України «Про судовий збір», яка передбачає застосування коефіцієнта 0,8 для пониження відповідного розміру ставки судового збору у випадку подання позову в електронній формі, не набрала чинності у порядку, встановленому законом.

Разом з тим, дослідивши наявну практику Верховного Суду щодо застосування положень частини третьої статті 4 Закону України «Про судовий збір», зокрема, ухвали Касаційного цивільного суду від 31.08.2022 у справі № 697/2653/21, від 02.09.2022 у справі № 757/58253/21-ц, від 25.08.2022 у справі № 753/19205/21, від 22.08.2022 у справі № 753/20452/21, Касаційного адміністративного суду від 01.09.2022 у справі № 560/17679/21, від 01.09.2022 у справі № 380/1733/22, від 02.09.2022 у справі № 200/13518/21, від 02.09.2022 у справі № 380/18728/21, від 01.09.2022 у справі № 560/2575/22, від 22.08.2022 у справі № 460/14053/21, від 30.08.2022 у справі № 460/15582/21 а також у справах, зазначених скаргником, в ухвалі Великої Палати Верховного Суду від 14.07.2022 у справі № 9901/400/20 та ухвалах Верховного Суду від 14.12.2021 № 9901/454/21, 31.01.2022 у справі № 316/356/20, від 03.02.2022 у справі № 300/1617/21, від 14.02.2022 у справі № 560/4216/21, від 15.02.2022 у справі № 560/8629/21 та постанові від 01.06.2022 у справі № 540/5134/21 та інших, відповідно до яких при поданні касаційної скарги Верховним Судом враховується застосування коефіцієнта 0,8 для пониження відповідного розміру ставки судового збору у разі подання до суду процесуальних документів, передбачених частиною другою статті 4 Закону України «Про судовий збір», в електронній формі.

Так, Касаційний адміністративний суд у справах №№ 460/14053/21, 460/15582/21 виходив з того, що з 05.10.2021 почато функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), а саме: «Електронний кабінет», «Електронний суд» та підсистеми відеоконференцзв'язку. У зв'язку із цим статтю 4 Закону України «Про судовий збір» було доповнено частиною третьою, згідно з якою при поданні до суду процесуальних документів, передбачених частиною другою цієї статті, в електронній формі – застосовується коефіцієнт 0,8 для пониження відповідного розміру ставки судового збору.

За переконанням скаргника, Касаційний цивільний суд, Касаційний адміністративний суд та Велика Палата Верховного Суду, застосовуючи коефіцієнт 0,8 для пониження розміру ставки судового збору, не ставлять під сумнів набрання частиною третьою статті 4 Закону України «Про судовий збір» чинності.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду дійшов висновку про наявність підстав для передання справи № 916/228/22 на розгляд Великої Палати Верховного Суду.

16 листопада 2022 року Велика Палата Верховного Суду у справі № 916/228/22 сформулювала правовий висновок, щодо відсутності підстав вимагати сплати судового збору без урахування понижуючого коефіцієнта.

Позиція Великої Палати Верховного Суду

04.09.2021 у газеті «Голос України» № 168 опубліковано оголошення Вищої ради правосуддя про створення та забезпечення функціонування трьох підсистем (модулів) ЄСІТС, яким Вища рада правосуддя повідомила, що відповідно до пункту 2 § 2 «Прикінцеві положення» розділу 4 Закону окремі підсистеми (модулі) ЄСІТС починають функціонувати після опублікування оголошення про створення та забезпечення функціонування відповідної підсистеми (модуля) ЄСІТС, яке має містити інформацію про підпункти, пункти цього розділу, які вводяться в дію у зв'язку з початком функціонування відповідної підсистеми (модуля) ЄСІТС.

Так, у вказаному оголошенні відсутні посилання на введення в дію положень Закону 2147 в частині змін щодо включення у статтю 4 Закону України «Про судовий збір» частини третьої стосовно застосування понижуючого коефіцієнта при поданні до суду документів в електронній формі.

Разом з тим порядок набрання чинності наведеним положенням був передбачений у самому Законі 2147, абзацом четвертим § 2 «Прикінцеві положення» розділу 4 якого було визначено, що підпункт «б» підпункту 1 пункту 17 цього розділу вводиться в дію з дня початку функціонування підсистеми (модуля) ЄСІТС, що забезпечує функціонування процедури реєстрації, автентифікації та доступу осіб до функціонуючих підсистем (модулів) ЄСІТС (електронний кабінет).

Отже, Законом 2147 був визначений порядок набрання чинності вказаним положенням, що пов'язується з днем початку функціонування підсистеми (модуля) ЄСІТС, яка забезпечує функціонування процедури реєстрації, автентифікації та доступу осіб до функціонуючих підсистем (модулів) ЄСІТС (електронний кабінет).

При цьому на офіційному сайті Верховної Ради України опублікована редакція Закону України «Про судовий збір» з урахуванням змін, внесених Законом 2147, у тому числі в частині доповнення частиною третьою статті 4, яка має статус чинної з 04.10.2021, тобто була чинною станом і на час звернення Компанії з позовом – 28.01.2022.

З огляду на наведене у позивача були обґрунтовані підстави вважати, що у разі подання ним позовної заяви в електронній формі до встановленої законом ставки

судового збору має бути застосований понижуючий коефіцієнт у розмірі 0,8, визначений частиною третьою статті 4 Закону України «Про судовий збір».

При цьому надані Державною судовою адміністрацією України в листі від 29.10.2021 № 10-19326/21 та Вищою радою правосуддя в листі від 30.11.2021 № 28581/0/9-21 роз'яснення щодо того, що вказана норма (частина третя статті 4 Закону України «Про судовий збір») не набрала чинності у порядку, встановленому Законом, не змінюють установленого порядку та умов набрання чинності нормативно-правовим актом.

Відтак Велика Палата Верховного Суду не вбачає підстав для відступу від висновку Верховного Суду щодо застосування частини третьої статті 4 Закону України «Про судовий збір», викладеного у постанові Верховного Суду від 01.06.2022 у справі № 540/5134/21.

Висновок: після 04.10.2021 при поданні до суду процесуальних документів, передбачених частиною другою статті 4 Закону України «Про судовий збір», електронній формі, застосовується коефіцієнт 0,8 для пониження відповідного розміру ставки судового збору.

17. Надсилання документів до Електронних кабінетів інших учасників перед відправленням до суду

Відповідно до пункту 29 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи у разі подання до суду документів в електронній формі учасник зобов'язаний у випадках, визначених процесуальним законодавством, надати доказ надсилання іншим учасникам справи копій поданих до суду документів. У випадку, коли інший учасник справи відповідно до внесених ідентифікаційних даних про нього має зареєстрований Електронний кабінет, функціонал Електронного суду в автоматичному режимі надає суду та учаснику справи доказ надсилання до Електронних кабінетів інших учасників справи поданих до суду документів. В іншому випадку засобами Електронного суду користувача інформують про відсутність в іншого учасника справи зареєстрованого Електронного кабінету.

3 8 квітня 2022 року реалізовано новий функціонал підсистеми «Електронний суд», а саме надсилання документів до Електронних кабінетів інших учасників перед відправленням до суду.

Надсилання документів іншим учасникам здійснюється на етапі підписання документів, які відправляються до суду. На кроці «Підписати та відправити», після підписання, якщо хоч одна зі сторін має кабінет Електронного суду, та було вказано РНОКПП/ЄДРПОУ в розділі «Відповідач/Позивач» або «Інші учасники», з'являється додаткове вікно надсилання документів до Електронних кабінетів інших сторін.

Ви можете зняти відмітки (пункт 1) або натиснути кнопку «ПРОПУСТИТИ» (пункт 2). У такому випадку документи не будуть надіслані до електронного кабінету сторони, а будуть відправлені одразу в суд. Натисніть «НАДІСЛАТИ» (пункт 3) для доставлення документів до Електронних кабінетів відмічених сторін. Квитанції про доставлення будуть прикріплені до заяви та надіслані до суду.

У квитанції про доставлення документів до зареєстрованого Електронного кабінету Користувача ЄСІТС буде зазначений повний перелік (опис) документів, що надіслані, та точний час доставлення.

Після надсилання документів сторонам для відправлення заяви/клопотання до суду необхідно натиснути кнопку «Підписати» та відправити до суду.

За необхідності додаткового редагування скористайтеся кнопкою «ПОВЕРНУТИСЬ» (пункт 4) для повернення на попередній крок.

У постанові від 08.05.2023 по справі № 911/2003/22 Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду зазначив, що надсилання копії апеляційної скарги з додатками на електронну адресу (яка не має статусу офіційної) іншим

учасникам справи є додатковим способом повідомлення про звернення до суду апеляційної інстанції, однак не є альтернативним.

Обставини справи

Підприємство звернулося до суду з апеляційною скаргою через підсистему «Електронний суд».

Північний апеляційний господарський суд ухвалою від 07.03.2023 залишив апеляційну скаргу без руху, оскільки відповідач подав її з порушенням пункту 3 частини третьої статті 258, статті 259 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України).

Суд зазначив, що на підтвердження направлення копії апеляційної скарги з додатками позивачу скаржник надав роздруківку електронного листування щодо направлення копії апеляційної скарги на електронну адресу позивача. Однак скаржник до апеляційної скарги не додав доказів про направлення копії скарги і доданих до неї документів позивачу листом з описом вкладення.

Ухвалою від 20.03.2023 апеляційний суд повернув апеляційну скаргу, оскільки не додано доказів щодо направлення копії апеляційної скарги і доданих до неї документів листом з описом вкладення позивачу, як то вимагається статтею 259 ГПК України.

Відповідачем подано до Верховного Суду касаційну скаргу.

Скаржник вважає, що ухвала прийнята з порушенням норм процесуального права та неправильним застосуванням норм матеріального права, а саме:

- порушені частини сьомої статті 91 та стаття 96 ГПК України, адже листування за допомогою месенджерів та електронної пошти відповідає вимогам до електронного доказу;
- апеляційний суд не ставив під сумнів надану скаржником паперову копію електронного доказу позивача про направлення позивачу копії апеляційної скарги, а отже, безпідставно не взяв її до уваги;
- позивач, звертаючись до суду, надав відповідну адресу електронної пошти, презюмуючи можливість її використання та погодившись на це;
- внаслідок окупації міста Світлодарська зупинене функціонування Вугледарської ТЕС, тож електронний обмін листами з контрагентами та учасниками справ є усталеним у діяльності позивача.

На думку скаржника, суд апеляційної інстанції не врахував постанову Верховного Суду від 15.07.2022 у справі № 914/1003/21 щодо належності доказів. Водночас ігнорування таких доказів, у тому числі віднесення їх до недопустимих, за наявності

чіткого нормативного обґрунтування призводить до порушення статті 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод.

Верховний Суд погодився з висновками суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Згідно із частиною сьомою статті 42 ГПК України якщо цим Кодексом передбачено обов'язок учасника справи надсилати копії документів іншим учасникам справи, такі документи можуть направлятися вказаним особам з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи в електронній формі, крім випадків, коли інший учасник не має офіційної електронної адреси.

Згідно з пунктом 29 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи у разі подання до суду документів в електронній формі учасник зобов'язаний у випадках, визначених процесуальним законодавством, надати доказ надсилання іншим учасникам справи копій поданих до суду документів. У випадку, коли інший учасник справи відповідно до внесених ідентифікаційних даних про нього має зареєстрований Електронний кабінет, функціонал Електронного суду в автоматичному режимі надає суду та учаснику справи доказ надсилання до Електронних кабінетів інших учасників справи поданих до суду документів. В іншому випадку засобами Електронного суду користувача інформують про відсутність в іншого учасника справи зареєстрованого Електронного кабінету.

Однак Підприємство до суду апеляційної інстанції не надало доказів про надсилання позивачу копії апеляційної скарги з додатками з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, а саме підсистеми «Електронний суд», що дозволяло б суду переконатися у дійсності такого надсилання, а також перевірити, які саме документи було надіслано цій стороні та встановити факт отримання нею такого направлення.

Доводи скаржника про порушення судом апеляційної інстанції частини сьомої статті 91 та статті 96 ГПК України є неприйнятними, оскільки до спірних правовідносин є застосовною частина сьома статті 42 ГПК України, яка чітко передбачає можливість направляти іншим учасникам справи документи виключно з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи в електронній формі, тобто на офіційну електронну адресу. При цьому надсилання копії апеляційної скарги з додатками на електронну адресу (яка не має статусу офіційної) іншим учасникам справи є додатковим способом повідомлення про звернення до суду апеляційної інстанції, однак не є альтернативним.

18. Перебіг процесуальних строків при отриманні документів у підсистемі «Електронний суд»

05.01.2022 Державна судова адміністрація України надала лист № 15-103/22 з офіційними роз'ясненнями щодо початку перебігу процесуальних строків при отриманні процесуальних документів через Електронний суд (<http://tinyurl.com/2se2ratb>).

ДСА наголосила на тому, що надходження відомостей у розділ «Повідомлення» у підсистемі «Електронний суд» та на вказану користувачем адресу електронної пошти є додатковими допоміжними сервісами повідомлення про надходження документів до Електронного кабінету. Час надходження таких повідомлень може відрізнятися від часу доставлення самих документів у розділі «Мої справи» та може залежати, наприклад, від налаштувань самої електронної скриньки чи інших технічних параметрів мережі та поштового сервісу, адреса якого використовується користувачем.

Зважаючи на викладене, **відлік процесуальних строків починається** не з часу надходження інформативних повідомлень у розділ «Повідомлення» та на адресу електронної пошти, а з **дати надходження самих процесуальних документів до Електронного кабінету у розділ «Мої справи»**.

Відповідно до вимог процесуального законодавства, часом вручення процесуальних документів в електронній формі є день отримання судом повідомлення про доставлення судової повістки/судового рішення до електронного кабінету особи. Якщо повістку надіслано до електронного кабінету пізніше 17 години, повістка/судове рішення вважається врученою у робочий день, наступний за днем її відправлення, незалежно від надходження до суду повідомлення про її доставлення. Якщо копію судового рішення вручено представникові, вважається, що його вручено й особі, яку він представляє (ст. 127, ст. 251 КАС України; ст. 242 ГПК України, ст. 128, ст. 272 ЦПК України).

30 серпня 2022 року у постанові у справі № 459/3660/21 Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду сформулював правовий висновок, згідно з яким, наявна в матеріалах справи довідка про доставлення документа в електронному вигляді до «Електронного кабінету» є достовірним доказом отримання учасником судового рішення суду.

Обставини справи

Ухвалою від 15.04.2022 Восьмий апеляційний адміністративний суд визнав неповажними підстави пропуску ГУ Держпраці строку на апеляційне оскарження рішення Червоноградського міського суду Львівської області від 08.02.2022 та залишив апеляційну скаргу без руху, надавши апелянту десятиденний строк з дня вручення копії цієї ухвали для усунення недоліків апеляційної скарги – для зазначення інших підстав пропуску строку на апеляційне оскарження із наданням відповідних доказів на підтвердження існування цих підстав.

Ця ухвала суду апеляційної інстанції була надіслана ГУ Держпраці в його електронний кабінет.

Також суд апеляційної інстанції встановив, що копію зазначеної ухвали скажчик отримав 16.04.2022 з електронного кабінету користувача підсистеми «Електронний суд» ІНФОРМАЦІЯ_1.

Суд апеляційної інстанції ухвалою від 09.05.2022 відмовив у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою ГУ Держпраці у Львівській області на рішення Червоноградського міського суду Львівської області від 08.02.2022 у справі № 459/3660/21.

Відмовляючи у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою ГУ Держпраці суд апеляційної інстанції виходив із того, що у встановлений судом строк скажником не усунуто недоліку апеляційної скарги та не подано заяви про поновлення строку апеляційного оскарження із зазначенням інших підстав для його поновлення.

Касаційна скарга обґрунтована незгодою відповідача із судовим рішенням Восьмого апеляційного адміністративного суду від 09.05.2022 з огляду на те, що звертаючись до суду апеляційної інстанції з апеляційною скаргою ГУ Держпраці просило поновити йому строк на апеляційне оскарження, оскільки копію оскаржуваного рішення суду першої інстанції ним отримано 16.02.2022. Крім того, ГУ Держпраці не отримувало копію ухвали про залишення його апеляційної скарги без руху, оскільки офіційна електронна адреса ГУ Держпраці це – dsp@lviv.dsp.gov.ua, яку й було зазначено в апеляційній скарзі, а не ІНФОРМАЦІЯ_1, на яку суд апеляційної інстанції направив в електронному вигляді зазначену вище ухвалу цього ж суду від 15.04.2022.

Верховний Суд, перевіrivши й обговоривши доводи касаційної скарги, у межах касаційного перегляду, визначених статтею 341 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України), виходив з такого.

Особам, які зареєстрували офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі, суд вручає будь-які документи у справах, у яких такі особи беруть участь, виключно в електронній формі шляхом їх направлення на офіційні електронні адреси таких осіб, що не позбавляє їх права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

Реєстрація в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі не позбавляє права на подання документів до суду в паперовій формі в порядку, визначеному цим Кодексом.

Особи, які зареєстрували офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі, подають процесуальні та інші документи, письмові та електронні докази, вчиняють інші процесуальні дії в електронній формі виключно за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, з використанням власного електронного підпису, прирівняного до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронні довірчі послуги», якщо інше не визначено цим Кодексом.

Особливості використання електронного підпису в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі визначаються Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів) (частина восьма статті 18 КАС України).

Відповідно до вимог Господарського процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України, Кримінального процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кодексу України з процедур банкрутства, законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронні довірчі послуги», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та інших нормативно-правових актів було розроблено Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затверджене рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21 «Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» (далі – Положення), яке визначає порядок функціонування в судах та органах системи правосуддя окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, зокрема підсистем «Електронний кабінет», «Електронний суд» та підсистемі відеоконференц-зв'язку; порядок вчинення процесуальних дій в електронній формі з використанням таких підсистем; особливості використання в судах та органах системи правосуддя іншого програмного забезпечення в перехідний період до початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи у складі всіх підсистем (модулів).

Так, згідно з підпунктом 5.6 пункту 5 Положення користувач ЄСІТС (користувач) – це особа, що пройшла процедуру реєстрації в підсистемі «Електронний кабінет» (Електронний кабінет ЄСІТС), пройшла автентифікацію та якій надано доступ до підсистем ЄСІТС відповідно до її повноважень.

Офіційна електронна адреса – сервіс Електронного кабінету ЄСІТС, адреса електронної пошти, вказана користувачем в Електронному кабінеті ЄСІТС, або адреса електронної пошти, вказана в одному з державних реєстрів. Адреса електронної пошти, що використовується при реєстрації Електронного кабінету, не може бути

zareestrovana na domenних іменах, використання яких заборонено законодавством України (підпункт 5.8 пункту 5 Положення).

Згідно з пунктом 8 підрозділу 1 Підсистема «Електронний кабінет» розділу III «Порядок функціонування окремих підсистем (модулів) ЄСІТС» підсистема «Електронний кабінет» (Електронний кабінет ЄСІТС, Електронний кабінет) – це підсистема ЄСІТС, захищений вебсервіс, що має офіційну адресу в інтернеті (<https://cabinet.court.gov.ua>), який забезпечує процедуру реєстрації користувачів в ЄСІТС, а також наступну автентифікацію таких осіб з метою їх доступу до підсистем (модулів) ЄСІТС у межах наданих прав.

Доступ користувачів до підсистем (модулів) ЄСІТС, окрім Електронного кабінету, також може забезпечуватися за допомогою сервісу обміну даними між відповідними підсистемами (модулями) ЄСІТС та іншими інформаційними системами.

Пунктом 9 цього ж підрозділу передбачено, що процедура реєстрації в ЄСІТС (реєстрація Електронного кабінету, реєстрація офіційної електронної адреси) передбачає проходження запропонованої засобами Електронного кабінету процедури реєстрації з використанням кваліфікованого електронного підпису та внесенням контактних даних особи, зокрема адреси електронної пошти, номера телефону (у тому числі мобільного), зазначенням інших засобів зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику.

Користувачі зобов'язані вносити повну та актуальну інформацію в Електронний кабінет в обсязі, визначеному функціональними можливостями ЄСІТС, невідкладно після створення, отримання або зміни такої інформації.

Пунктом 17 цього ж підрозділу визначено, що особам, які зареєстрували Електронний кабінет, суд надсилає документи у справах, у яких такі особи беруть участь, в електронній формі шляхом їх надсилання до Електронного кабінету таких осіб або в інший спосіб, передбачений процесуальним законодавством, що не позбавляє їх права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

Згідно з пунктом 24 підрозділу 2 «Підсистема «Електронний суд» розділу III «Порядок функціонування окремих підсистем (модулів) ЄСІТС» підсистема «Електронний суд» (Електронний суд) – це підсистема ЄСІТС, що забезпечує можливість користувачам у передбачених законодавством випадках відповідно до наявних технічних можливостей підсистеми ЄСІТС реалізованого функціоналу створювати та надсилати в електронному вигляді процесуальні чи інші документи до суду, інших органів та установ у системі правосуддя, а також отримувати інформацію про стан і результати розгляду таких документів чи інші документи.

Аналіз наведених норм права свідчить про те, що функціонування Електронного кабінету та надсилання до нього документів в електронній формі у справах, у яких особи, що беруть у них участь, пройшли процедуру реєстрації в ЄСІТС пов'язується саме з проходженням такими особами процедури реєстрації Електронного кабінету з використанням кваліфікованого електронного підпису, і внесенням контактних даних особи, зокрема адреси електронної пошти, номера телефону (у тому числі

мобільного), зазначенням інших засобів зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику.

При цьому колегія суддів зазначає, що наведеними вище нормами Положення передбачене надсилання відповідних документів саме до Електронного кабінету незалежно від прив'язки до електронної адреси користувача такого кабінету, визначеної ним своїм внутрішнім документом як офіційна, оскільки для функціонування ЄСІТС офіційною електронною адресою в розумінні Положення визначається адреса електронної пошти, вказана користувачем в Електронному кабінеті.

У справі, яка розглядається судом апеляційної інстанції, встановлено, що копію ухвали про залишення апеляційної скарги без руху від 15.04.2022 у справі № 459/3660/21 скажчик отримав 16.04.2022, вона була надіслана до електронного кабінету користувача підсистеми «Електронний суд» ІНФОРМАЦІЯ_1.

З урахуванням наведеного та наявної в матеріалах справи довідки про доставлення документа в електронному вигляді ухвали про залишення апеляційної скарги без руху від 15.04.2022 у справі № 459/3660/21 до «Електронного кабінету» ГУ Держпраці 16.04.2022 о 00 год 31 хв., колегія суддів доходить висновку, що вказані обставини є достовірним доказом отримання ГУ Держпраці зазначеного судового рішення суду апеляційної інстанції, яким йому було встановлено десятиденний строк з дня вручення копії цієї ухвали для усунення недоліку апеляційної скарги шляхом надіслання на адресу Восьмого апеляційного адміністративного суду вмотивованої заяви про поновлення строку апеляційного оскарження із наведенням поважних підстав для його поновлення.

При цьому суд касаційної інстанції відхиляє доводи скажчика про те, що його офіційною адресою є dsp@lviv.dsp.gov.ua, оскільки документи в електронній формі надсилаються учасникам справи до їх Електронного кабінету, який створюється шляхом проходження запропонованої засобами Електронного кабінету процедури реєстрації з використанням кваліфікованого електронного підпису, і внесенням контактних даних особи, зокрема адреси електронної пошти, номера телефону (у тому числі мобільного), зазначенням інших засобів зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику. До того ж електронна адреса ІНФОРМАЦІЯ_1 зазначена на офіційному сайті ГУ Держпраці.

За таких обставин, оскільки скажником у строк, визначений судом, не подано заяву про поновлення строку на апеляційне оскарження, суд апеляційної інстанції на підставі пункту 4 частини першої статті 299 КАС України правомірно відмовив у відкритті апеляційного провадження у справі.

За таких обставин, колегія суддів дійшла висновку про те, що рішення суду апеляційної інстанції у цій справі є законним та обґрунтованим і не підлягає скасуванню.

Постанова від 23.08.2023 по справі № 380/24487/21 Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду відхилив довід відповідача щодо не направлення йому копії рішення Львівського окружного адміністративного суду від 24

березня 2022 року, оскільки у матеріалах справи була наявна довідка про доставлення в електронному вигляді рішення суду першої інстанції до "Електронного кабінету" відповідача.

Обставини справи

Рішенням Львівського окружного адміністративного суду від 24 березня 2022 року задоволено повністю адміністративний позов Позивача до Державної податкової служби України про визнання протиправним та скасування рішення.

Не погоджуючись з рішенням суду першої інстанції, Державна податкова служба України звернулося до Восьмого апеляційного адміністративного суду з апеляційною скаргою.

Ухвалою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 06 березня 2023 року у задоволенні заяви про поновлення строку на апеляційне оскарження відмовлено, у відкритті апеляційного провадження відмовлено на підставі пункту 4 частини першої статті 299 КАС України.

Апеляційний суд зауважив, що копію оскаржуваного рішення суду першої інстанції було надіслано відповідачу в його електронний кабінет та отримано останнім 24 березня 2022 року о 12:57. Разом з тим, апеляційну скаргу подано 10 січня 2023 року, тобто з пропуском 30-денного строку на апеляційне оскарження та доказів поважності пропуску строку на апеляційне оскарження скаржником не надано.

Не погоджуючись з ухвалою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 06 березня 2023 року, Державна податкова служба України звернулася до Верховного Суду з касаційною скаргою, в якій просить зазначену ухвалу скасувати, а справу направити для продовження розгляду до Восьмого апеляційного адміністративного суду.

Так, скаржник зазначає про те, що копія оскаржуваного рішення суду першої інстанції на адресу ДПС України засобами поштового зв'язку не надходила. Також відповідне рішення не вручалось вручно уповноваженому представнику контролюючого органу.

При цьому, скаржник зауважує, о Державній податковій службі України стала відома інформація щодо наявності оскаржуваного рішення 12.12.2022 з моменту надходження ухвали Львівського окружного адміністративного суду від 21.12.2021 у справі № 380/24487/21. Зазначає, що в систему «Електронний суд» оскаржуване рішення не надходило.

Верховний Суд, перевіrivши доводи касаційної скарги, виходячи з меж касаційного перегляду, визначених статтею 341 КАС України, а також надаючи оцінку правильності застосування судом апеляційної інстанції норм процесуального права, виходив із наступного.

Копію зазначеного рішення суду першої інстанції надіслано відповідачу через систему «Електронний суд» та доставлено в його «Електронний кабінет» 24 березня 2022 року о 12:57, що підтверджується наявною у матеріалах справи довідкою про доставлення електронного листа (а. с. 81).

Надаючи оцінку висновками суду апеляційної інстанції щодо поважності причин пропуску строку на апеляційне оскарження, Верховний Суд зауважує, що тільки наявність об'єктивних перешкод для своєчасної реалізації прав щодо оскарження судового рішення в апеляційному порядку у строк, встановлений процесуальним законом, може бути підставою для висновку про пропуск строку апеляційного оскарження з поважних причин.

У справах № 459/3660/21, № 460/9523/21, № 240/13276/21, № 380/2760/21, Верховний Суд дійшов висновку про те, що функціонування «Електронного кабінету» та надсилання до нього документів в електронній формі у справах, в яких особи, що беруть в них участь, пройшли процедуру реєстрації в ЄСІТС, пов'язується саме з проходженням такими особами процедури реєстрації «Електронного кабінету» з використанням кваліфікованого електронного підпису, та внесенням контактних даних особи, зокрема адреси електронної пошти, номери телефону (зокрема, мобільного), зазначенням інших засобів зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику.

Водночас Верховний Суд зазначив, що нормами Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи передбачене надсилання відповідних документів саме до «Електронного кабінету» незалежно від прив'язки до електронної адреси користувача такого кабінету, визначеної ним своїм внутрішнім документом як офіційної, оскільки для функціонування ЄСІТС офіційною електронною адресою в розумінні Положення визначається адреса електронної пошти, вказана користувачем в «Електронному кабінеті».

Колегія суддів погодилася з висновком суду апеляційної інстанції про те, що оскільки апеляційну скаргу на рішення Львівського окружного адміністративного суду від 24 березня 2022 року подано 10 січня 2023 року, тобто з порушенням строку звернення до суду, при цьому не наведено об'єктивних, тобто таких, що не залежали від волі скажника, причин, що не давали можливості реалізувати право на апеляційне оскарження, правовим наслідком такої поведінки відповідно до положень статті 299 КАС України є відмова у відкритті апеляційного провадження.

Відтак правильне застосування судом апеляційної інстанції норм процесуального права при постановленні ухвали про відмову у відкритті апеляційного провадження є очевидним, розумні сумніви щодо їх застосування чи тлумачення відсутні.

Ураховуючи викладене, Верховний Суд не встановив порушень норм процесуального права при ухваленні судом апеляційної інстанції оскарженого рішення і погодився з його висновками у цій справі.

26 жовтня 2023 року у постанові по справі № 480/7230/21 Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду звернув увагу, що відповідно до пункту 5 частини 5 статті 251 КАС України якщо судове рішення надіслано на офіційну електронну адресу пізніше 17 години, судове рішення вважається врученим у робочий день, наступний за днем його відправлення, незалежно від надходження до суду повідомлення про його доставлення.

Обставини справи

Ухвалою Другого апеляційного адміністративного суду від 26.01.2023 відмовлено у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою Державної казначейської служби України на рішення Сумського окружного адміністративного суду від 08.02.2022 по справі № 480/7230/21.

Не погоджуючись із зазначеним судовим рішенням, Державна казначейська служба України звернулася до Верховного Суду із касаційною скаргою, в якій посилаючись на порушення норм процесуального права, просила скасувати ухвалу Другого апеляційного адміністративного суду від 26.01.2023, а справу направити до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду.

Відповідач зазначав, що 13 січня 2023 року був останнім робочим днем тижня (п'ятниця), а 16 січня 2023 року – перший робочий день тижня (понеділок) та відповідно день вручення копії ухвали від 12.01.2023 про залишення апеляційної скарги без руху. Отже, як вважає відповідач, останнім днем строку подання заяви про поновлення строку на апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції є 26.01.2023.

Водночас відповідач зазначав, що заява про поновлення строку на апеляційне оскарження рішення Сумського окружного адміністративного суду від 08.02.2022 у справі № 480/7230/21 подана представником Казначейства 25.01.2023, що підтверджується відповідною копією фіскального чеку АТ «Укрпошта». Отже, на переконання скаргника, заява про поновлення процесуального строку подана представником відповідача в межах встановленого десятиденного строку.

Перевіривши за матеріалами справи доводи касаційної скарги та правильність застосування судом апеляційної інстанції норм процесуального права, колегія суддів зазначила наступне.

Відповідно до пункту 5 частини 5 статті 251 КАС України, якщо судове рішення надіслано на офіційну електронну адресу пізніше 17 години, судове рішення вважається врученим у робочий день, наступний за днем його відправлення, незалежно від надходження до суду повідомлення про його доставлення.

Як видно із матеріалів даної справи, згідно довідки про доставлення електронного листа ухвала Другого апеляційного адміністративного суду від 12.01.2023 про залишення апеляційної скарги без руху була доставлена до електронного кабінету відповідача 13.01.2023 (п'ятниця) о 19:06 год.

Таким чином, слід вважати, що вказане судове рішення було отримане відповідачем саме 16.01.2023 (понеділок).

Водночас слід врахувати, що через вимоги частини 1 статті 120 КАС України перебіг процесуального строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок.

Відповідно до частин 8-9 статті 120 КАС України останній день строку триває до двадцять четвертої години, але якщо в цей строк слід було вчинити процесуальну дію в суді, де робочий час закінчується раніше, строк закінчується в момент закінчення цього часу. Строк не вважається пропущеним, якщо до його закінчення позовна заява, скарга, інші документи чи матеріали або грошові кошти здано на пошту чи передані іншими відповідними засобами зв'язку.

З огляду на наведені норми процесуального закону та обставини цієї справи слід дійти до висновку, що 10-денний строк на усунення недоліків апеляційної скарги, які були визначені в ухвалі суду апеляційної інстанції від 12.01.2023, є саме 26.01.2023.

А тому у випадку справи, що розглядається, наявне передчасне вирішення питання про відмову у відкритті апеляційного провадження судом апеляційної інстанції у зв'язку із не усуненням недоліків апеляційної скарги, яка була залишена без руху. Касаційна скарга була задоволена, оскаржуване судове рішення скасовано із направленням справи до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду.

19. Підсистема відеоконференцзв'язку

Відеоконференція – телекомунікаційна технологія інтерактивної взаємодії двох або більше віддалених учасників судового провадження з можливістю обміну аудіо- та відеоінформацією в реальному часі.

Підсистема відеоконференцзв'язку забезпечує:

- 1) відео- та звукозапис судових засідань, бронювання (резервування) залів судових засідань, можливість подання учасниками справи під час проведення судового засідання в режимі відеоконференції документів (у тому числі процесуальних документів, письмових та електронних доказів тощо);
- 2) можливість користувачам брати участь у засіданнях інших органів та установ системи правосуддя в режимі відеоконференції. Особливості порядку проведення таких засідань можуть встановлюватися відповідними органами та установами системи правосуддя. Для участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції учасник справи повинен попередньо зареєструватися в Електронному кабінеті.

Учасник справи також повинен перевірити наявні у нього власні технічні засоби на відповідність технічним вимогам, визначеним Інструкцією користувача підсистеми відеоконференцзв'язку, для роботи із системою відеоконференцзв'язку.

Якщо виникають проблеми під час тестування обладнання на сайті vkz.court.gov.ua (не відображається ваше власне зображення) при участі з мобільного телефону, переконайтеся, що у вас вимкнений режим енергозбереження батареї в налаштуваннях.

При участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції у корпоративній мережі для коректної роботи необхідно вимкнути VPN та перевірити внутрішні налаштування корпоративної мережі інтернет (можливі внутрішні обмеження щодо потокового відео).

Важливо! Ризики технічної неможливості участі у відеоконференції поза межами приміщення суду, переривання зв'язку тощо несе учасник справи, який подав відповідну заяву.

Для розв'язання питань щодо роботи підсистеми «Відеоконференцзв'язок» необхідно звертатися до ДП «Центр судових сервісів» за телефоном (044)492-70-10 чи на електронну пошту на адресу help@ccs.court.gov.ua. Авторизацію у підсистемі відеоконференцзв'язку з 01 жовтня 2022 необхідно здійснювати через підсистему «Електронний суд» розділ відеозв'язок id.court.gov.ua.

Учасник справи подає заяву про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання. Копія заяви в той самий строк надсилається іншим учасникам справи.

Суд ухвалює рішення про можливість проведення засідання в режимі відеоконференції за умови наявності в суді відповідної технічної можливості (наявність обладнання та можливість його використання у визначені день і час).

Перед відеоконференцією необхідно виконати такі дії:

- закрити всі програми, які можуть використовувати камеру, динаміки та мікрофон. Відкласти мобільні телефони якомога далі від динаміків;
- перевірити налаштування обладнання;
- якщо потрібна конференція ще не розпочалася, очікувати на запрошення від Організатора на сторінці відеоконференцзв'язку;
- якщо триває конференція, в якій учасник бере участь, необхідно знайти її в переліку та натиснути кнопку «Увійти до конференції».

У разі проведення судового засідання в режимі відеоконференції секретар судового засідання засобами підсистеми ЄСІТС забезпечує ведення протоколу (журналу) судового засідання в електронній формі та технічний запис судового засідання.

У випадку використання підсистеми відеоконференцзв'язку для здійснення фіксування судових засідань, що проводяться без застосування режиму відеоконференції, секретар судового засідання засобами підсистеми ЄСІТС забезпечує ведення протоколу (журналу) судового засідання в електронній формі та технічний запис судового засідання.

До матеріалів справи в паперовій формі за необхідності приєднується роздрукований паперовий примірник протоколу (журналу) судового засідання з посиланням на технічний запис судового засідання.

Після закінчення засідання секретар судового засідання підписує кваліфікованим електронним підписом протокол (журнал) у визначені процесуальним законодавством строки, після чого засобами ЄСІТС обмежуються можливості внесення змін до протоколу (журналу).

Письмові зауваження користувачів до протоколу (журналу) подаються через Електронний кабінет з урахуванням порядку та обмежень, які визначені законодавством.

Підписаний протокол (журнал) судового засідання, який містить вебпосилання на технічний запис судового засідання в централізованому файловому сховищі, переноситься (передається, імпортується) до АСДС.

У випадку фіксування судового засідання засобами підсистеми відеоконференцзв'язку технічний запис судового засідання та технічний носій, на якому зберігається цей запис, приєднуються до матеріалів справи (зберігаються в матеріалах справи) у вигляді протоколу (журналу) судового засідання, у якому вказано посилання на цей запис у централізованому файловому сховищі.

У цьому випадку технічним носієм інформації є частина централізованого файлового сховища, на якому зберігається запис судового засідання та на яке є посилання в протоколі (журналі) судового засідання.

Зберігання резервних копій протоколу та відеозапису судового засідання забезпечується засобами ЄСІТС.

За заявою учасника справи та після сплати відповідного судового збору такий учасник може отримати копію технічного запису судового засідання на власний вибір шляхом:

- 1) отримання засобами підсистеми відеоконференцзв'язку доступу до технічного запису судового засідання в Електронному кабінеті користувача;
- 2) отримання запису на оптичному диску у виді файлу.

У разі сплати судового збору безпосередньо в Електронному кабінеті учаснику справи автоматично надається доступ для завантаження технічного запису судового засідання в Електронному кабінеті. При цьому до АСДС автоматично надсилаються відповідне повідомлення про видачу копії технічного запису судового засідання та квитанція про сплату судового збору.

23 березня 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у справі № 905/2371/21 сформулював висновок, що процесуальне законодавство не містить приписів, які унеможливлювали б звернення до суду з єдиним (одним) клопотанням (заявою) щодо участі у всіх судових засіданнях по справі в режимі відеоконференції або передбачали звернення виключно з окремим клопотанням (заявою) щодо кожного судового засідання.

Обставини справи

Ухвалою господарського суду Донецької області від 28.07.2022 було закрито підготовче провадження та призначено розгляд справи по суті на 15.08.2022.

22.07.2022 представник Відповідача звернувся до місцевого господарського суду з клопотанням про забезпечення проведення **судових засідань** по справі (зокрема, підготовчого) в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів.

Отже, представник Відповідача скористався своїм правом, передбаченим частиною першою статті 197 ГПК України та *подав до місцевого господарського суду заяву про*

участь у судових засіданнях по справі в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду.

При цьому Суд враховує, що процесуальне законодавство не містить приписів, які унеможлилювали б звернення до суду з єдиним (одним) клопотанням (заявою) щодо участі у *всіх судових засіданнях по справі* в режимі відеоконференції (що й було зроблено Відповідачем) або передбачали звернення виключно з окремим клопотанням (заявою) щодо кожного судового засідання.

Згідно з ухвалою суду від 28.07.2022 заяву Відповідача про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції з використанням власних технічних засобів задоволено; постановлено провести судові засідання, призначене на 15.08.2022, в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду.

Відповідно до ухвали суду від 15.08.2022 у судові засідання з'явився представник Відповідача та надав пояснення по суті позовних вимог. У судовому засіданні 15.08.2022 оголошено перерву до 02.09.2022 о 12:30 год.

У *названій ухвалі суд зазначив про те, що участь у судових засіданнях можлива лише в режимі відеоконференції, у зв'язку з існуванням реальної загрози життю, здоров'ю та безпеці учасників справ в умовах воєнної агресії проти України.*

Верховний суд зазначив про те, що оголошення перерви у судовому засіданні - це процесуальна дія суду стосовно *перенесення часу продовження судового засідання* на інший чітко визначений час.

Оголошення перерви у судовому засіданні не впливає на розвиток господарського процесу по справі, оскільки наступне судові засідання не починається спочатку, а провадження у справі після її закінчення продовжується зі стадії, на якій було оголошено перерву (стаття 216 ГПК України).

Згідно з протоколом судового засідання від 02.09.2022 та рішенням суду від 02.09.2022 представники сторін у судові засідання не з'явилися.

Водночас у матеріалах справи відсутні докази того, що місцевий господарський суд під час проведення судового засідання 02.09.2022 здійснив запрошення/виклик представника Відповідача на його участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду (про що, зокрема, зазначав представник Відповідача у запиті до суду з приводу надання інформації щодо провадження у справі); також відсутні докази того, що під час запрошення/виклику представника Відповідача на його участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції існувала технічна неможливість його участі у відеоконференції, переривання або відсутність інтернет-зв'язку, що, зокрема, призвело до неможливості з'єднання суду з представником сторони.

Суд вважає, що незабезпечення місцевим господарським судом участі представника Відповідача у судовому засіданні 02.09.2022 у режимі відеоконференції без вагомих на те підстав призвело до незабезпечення можливості стороні реалізувати надані їй

законом процесуальні права, що є одним з ключових принципів процесуальної справедливості.

Згідно з гарантіями, які надає стаття 6 Конвенції, сторона провадження повинна мати можливість ефективно брати участь у судовому засіданні суду, який розглядає її справу.

Суд апеляційної інстанції на зазначене порушення уваги не звернув, помилково зазначивши про те, що Відповідачем не подано заяву про участь у судовому засіданні 02.09.2022 в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду. Так, суд апеляційної інстанції не звернув увагу на зміст клопотання Відповідача від 22.07.2022 № 591, яке не обмежувалося одним судовим засіданням, а також не врахував того, що оголошення перерви у судовому засіданні – це процесуальна дія суду стосовно *перенесення часу продовження судового засідання* на інший чітко визначений час.

Згідно з практикою Європейського суду з прав людини при застосуванні процедурних правил варто уникати як надмірного формалізму, який буде впливати на справедливість процедури, так і зайвої гнучкості, яка призведе до нівелювання процедурних вимог, встановлених законом, та порушення принципу правової визначеності (рішення ЄСПЛ у справах «Волчлі проти Франції», ТОВ «Фріда» проти України).

Конституційне право на участь у судовому розгляді не може бути формальним.

Отже, висновки апеляційного господарського суду про законність та обґрунтованість рішення суду першої інстанції є передчасними.

Оскаржуване рішення суду першої інстанції та постанова апеляційної інстанції були скасовані, а справа передана на новий розгляд до господарського суду Донецької області.

26.09.2023 Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду в постанові по справі № 922/1163/22 зазначив, що не розгляд заяви скаржника про проведення судового засідання в режимі відеоконференції призвело до порушення вимоги статті 197 Господарського процесуального кодексу України та принцип рівності сторін.

Обставини справи

Рішенням Господарського суду Харківської області від 01.03.2023, залишеним без змін постановою Східного апеляційного господарського суду від 26.06.2023, було розглянуто справу № 922/1163/22.

У касаційній скарзі скажчик просив скасувати рішення Господарського суду Харківської області від 01.03.2023 і постанову Східного апеляційного господарського суду від 26.06.2023 та передати справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Одною із підстав скажчик у касаційній скарзі зазначив, що судом апеляційної інстанції порушено вимоги статей 2, 7, 13, 42, 197 Господарського процесуального кодексу України та пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, оскільки ним не розглянуто заяву відповідача про проведення судового засідання в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду, що призвело до обмеження відповідачу у доступі до правосуддя, та поставило останнього у процесуальну нерівність.

Як убачається із матеріалів справи, 19.06.2023 (тобто не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання) відповідачем до суду апеляційної інстанції було подано заяву про проведення судового засідання у даній справі, призначеного на 26.06.2023 об 11:45, в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду (т. 2 а. с. 158-160).

26.06.2023 відповідачем до суду апеляційної інстанції було подано клопотання про відкладення розгляду справи (т. 2 а. с. 168-169), мотивоване тим, що ним 19.06.2023 було подано заяву про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, однак станом на 26.06.2023 (дата судового засідання) жодного процесуального рішення з приводу участі представника відповідача в режимі відеоконференції, апеляційним судом не прийнято.

26.06.2023 (в першому судовому засіданні) суд апеляційної інстанції розглянув справу за відсутності представника заявника апеляційної скарги. За результатами цього судового засідання судом апеляційної інстанції було прийнято постанову, яка, зокрема, є предметом касаційного оскарження.

При цьому, відхиляючи клопотання відповідача, суд апеляційної інстанції зазначив, що нормами Господарського процесуального кодексу України не передбачено обов'язку суду виносити ухвалу з приводу дозволу чи заборони учасникам справи брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів, норми закону лише вимагають від учасників повідомляти суд про таку участь. Разом з тим, апеляційний господарський суд зазначив, що представник відповідача в судовому засіданні не з'явився, зокрема, не приєднався до участі в режимі відеоконференції. Оскільки відповідач був повідомлений про час та місце розгляду справи, про причини неявки представника в судовому засіданні, або неможливості приєднання його в режимі відеоконференції - суд не повідомив, відтак суд дійшов висновку про можливість розгляду справи за його відсутності, оскільки він не скористався правами, передбаченими статтею 42 Господарського процесуального кодексу України.

Колегія суддів не погодилась із такими висновками суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Вища рада правосуддя рішенням № 1845/0/15-21 від 17 серпня 2021 року затвердила Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, яке набуло чинності 05 жовтня 2021 року (далі по тексту – Положення).

Положення визначає порядок функціонування в судах та органах системи правосуддя окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі - ЄСІТС), зокрема підсистем «Електронний кабінет», «Електронний суд» та підсистеми відеоконференцзв'язку; порядок вчинення процесуальних дій в електронній формі з використанням таких підсистем; особливості використання в судах та органах системи правосуддя іншого програмного забезпечення в перехідний період до початку функціонування ЄСІТС у складі всіх підсистем (модулів) (пункт 2 розділу I Положення).

Згідно з пунктом 45 глави 3 розділу III Положення підсистема відеоконференцзв'язку забезпечує учасникам справи можливість брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, зокрема поза межами приміщення суду за допомогою свого Електронного кабінету та власних технічних засобів.

Відповідно до пункту 50 глави 3 розділу III Положення суд ухвалює рішення про можливість проведення засідання в режимі відеоконференції за умови наявності в суді відповідної технічної можливості (наявності обладнання та можливість його використання у визначені день і час).

Частиною 2 статті 281 Господарського процесуального кодексу України передбачено, що процедурні питання, пов'язані з рухом справи, клопотання та заяви учасників справи, питання про відкладення розгляду справи, оголошення перерви, зупинення провадження у справі, а також в інших випадках, передбачених цим Кодексом, вирішуються судом апеляційної інстанції шляхом постановлення ухвал в порядку, визначеному цим Кодексом для постановлення ухвал суду першої інстанції.

Отже, з огляду на норми статті 281 Господарського процесуального кодексу України та пункту 50 глави 3 розділу III Положення суд апеляційної інстанції повинен був постановити ухвалу за результатами розгляду заяви відповідача про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, чого ним зроблено не було.

Водночас у матеріалах справи відсутні докази того, що суд апеляційної інстанції під час проведення судового засідання (26.06.2023) здійснив запрошення/виклик представника відповідача на його участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду, також відсутні докази того, що під час запрошення/виклику представника відповідача на його участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції виникли технічні проблеми з інтернет зв'язком, що, у свою чергу, призвело до неможливості з'єднання суду з представником відповідача.

Таким чином, Суд вважає, що залишення без розгляду заяви Відповідача про його участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, не повідомлення вчасно останнього про розгляд справи без застосування відеоконференції за результатом розгляду цієї заяви, фактично призвело до порушення порядку належного повідомлення про місце судового засідання, оскільки скажник мав правомірні сподівання, що він зможе прийняти участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду (про що просив у заяві).

Ураховуючи викладене та наведені норми Господарського процесуального кодексу України, касаційний господарський суд погодився з доводами заявника касаційної скарги про те, що суд апеляційної інстанції, порушивши норми процесуального права, не розглянув заяву скажника про проведення судового засідання в режимі відеоконференції, чим порушив вимоги статті 197 Господарського процесуального кодексу України та принцип рівності сторін.

Аналогічні висновки викладено у постанові Верховного Суду від 23.02.2023 у справі № 904/5816/20.

З огляду на наведене Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, постанову апеляційного господарського суду скасував, а справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

20. Можливі статуси заяв, що подаються через підсистему «Електронний суд»

Статус «Чернетка»

На цьому етапі дозволяється редагувати заяву шляхом переміщення на різні кроки її формування.

Статус «Підписання»

На цьому етапі дозволяється лише підписати заяву та направити її до суду. Редагування заяви на статусі «Підписання» неможливе.

Статус «Відправлено»

Статус вказує на те, що заяву було підписано та направлено до суду.

Статус «Доставлено»

Статус вказує на те, що заява очікує на прийняття АСДС суду, до якого вона була направлена.

Статус «Помилка обробки»

Такий статус мають заяви, які не були доставлені до АСДС суду. Вказані статуси можуть виникати внаслідок нестабільної роботи мережі під час відправлення заяв до АСДС суду як на стороні користувача, так і на стороні АСДС.

У разі виникнення такого статусу користувачеві необхідно звернутися до служби технічної підтримки за номером 044 492 70 10, оскільки ситуація потребує окремого аналізу.

Помилкою оброблення може бути:

помилка відправлення – виникає внаслідок некоректної роботи мережі користувача;
помилка отримання – виникає внаслідок некоректної роботи мережі в суді;
помилка реєстрації – виникає в АСДС під час реєстрації (має різний характер).

Статус «Відмовлено в реєстрації»

Статус з'являється внаслідок відмови в реєстрації заяви в АСДС суду за певних причин. Текст причини відмови має надходити користувачеві на електронну адресу у розділ «Повідомлення» електронного кабінету.

Статус «Зареєстровано»

Статус відображається у разі реєстрації справи на основі поданої заяви в АСДС суду. Надалі справа, що була зареєстрована, а також всі документи, які були додані до справи, будуть відображатися у розділі «Справи».

21. Виконавчі документи в підсистемі Електронний суд.

12 вересня 2023 року на виконання підпункту 6.15 розділу II «Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи», затвердженого Рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 року № 1845/0/15-21, ДП «Центр судових сервісів» було реалізовано розділ «Виконавчі документи» у кабінеті користувача Електронного суду.

Слід відзначити, що послуга щодо отримання електронних виконавчих документів доступна лише особам, які мають Електронний кабінет.

У зазначеному розділі відображені виконавчі документи (рішення, постанова, судовий наказ тощо), що видаються судами у передбачених законом випадках. Інформація відображена у вигляді списку документів з можливістю пошуку та фільтрації по даті надходження документа.

Виконавчий документ буде відображено у відповідному розділі кабінету користувача Електронного суду після коректного заповнення відповідних атрибутів працівником апарату суду в автоматизованій системі документообігу суду.

Для боржника доступна можливість онлайн сплати виконавчих документів у випадках, коли стягувачем є державна установа (суд, ТУ ДСАУ, ДСАУ), за реквізитами, зазначеними у виконавчому документі. У випадку винесення рішення судом про стягнення судового збору та штрафу одним документом, записів про стягнення буде відображено два – для кожного коду класифікації доходів бюджету окремо.

Для стягувача доступна можливість онлайн подання на виконання документів типу Ухвала, Постанова тощо з встановленою відміткою дата набрання законної сили або виконавчих листів до автоматизованої системи виконавчих проваджень.

Покрокова інструкція щодо використання розділу «Виконавчі документи» підсистеми «Електронний суд» розташована за посиланням: <http://surl.li/lcaex>

22. Огляд судової практики

22.1 Щодо не реєстрації суб'єктом владних повноважень офіційної електронної адреси в ЄСІТС.

28 березня 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 260/1322/21 сформулював висновок, що підтверджений належними доказами намір суб'єкта приватного права дотриматися вимог процесуального закону разом зі встановленими фактами невиконання суб'єктом владних повноважень імперативних вимог статті 18 КАС України (zareєstrувати офіційну електронну адресу в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі), а також низка процесуальних гарантій для всіх учасників справи, зокрема, знати та користуватися всіма процесуальними правами під час розгляду справи в суді апеляційної інстанції, не можуть бути підставою для позбавлення такого суб'єкта приватного права гарантованого Конституцією України права на оскарження рішення суду в апеляційному порядку.

Обґрунтування постанови

Ухвалою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 16 серпня 2022 року апеляційну скаргу ОСОБА_1 залишено без руху у зв'язку з невідповідністю апеляційної скарги вимогам статті 296 КАС України, а саме: до неї не додано її копій відповідно до кількості учасників справи чи доказів надсилання листом з описом вкладення іншим учасникам справи копій поданих до суду документів та надано десятиденний строк з дня вручення копії цієї ухвали для усунення виявлених недоліків.

На виконання вимог ухвали про залишення апеляційної скарги без руху ОСОБА_1 подано через систему «Електронний суд» заяву, до якої долучено квитанції про надсилання копій апеляційної скарги ОСОБА_2, Виконавчому комітету міської ради та фотокопії актів приймання-передачі документів міській раді, ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6.

Судом апеляційної інстанції було зазначено, що ОСОБА_1 є адвокатом ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5 та ОСОБА_6, відтак відсутні сумніви щодо отримання ними копій матеріалів.

Разом з тим, судом апеляційної інстанції зазначено, що ОСОБА_1 (скаржником) надано фотокопію акта приймання-передачі документів міській раді, з якого неможливо встановити, хто саме його підписав, окрім того, не зазначена посада підписанта.

Також судом апеляційної інстанції вказано на те, що імперативною вимогою частини дев'ятої статті 44 КАС України передбачено, що у разі подання до суду документів в електронній формі учасник справи зобов'язаний надати доказ надсилання листом з описом вкладення іншим учасникам справи копій поданих до суду документів. Тобто, надання інших доказів для підтвердження надсилання іншим учасникам справи копій поданих до суду документів, зокрема актів приймання-передачі, не передбачено.

З огляду на таке, суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що скаржником не усунуто недоліку апеляційної скарги, оскільки не додано її копій відповідно до кількості учасників справи чи доказів надсилання листом з описом вкладення іншим учасникам справи копій поданих до суду документів, зокрема міській раді, тому наявні підстави для повернення апеляційної скарги ОСОБА_1.

З матеріалів справи слідує, що апеляційну скаргу до суду апеляційної інстанції подано фізичною особою через підсистему «Електронний суд».

Відповідно до частини дев'ятої статті 44 КАС України у разі подання до суду документів в електронній формі учасник справи зобов'язаний надати доказ надсилання листом з описом вкладення іншим учасникам справи копій поданих до суду документів.

Керуючись саме вказаною нормою, суд апеляційної інстанції визначив підстави для залишення апеляційної скарги ОСОБА_1 без руху.

Колегія суддів погодилася із тим, що загальною нормою КАС України дійсно передбачено подання учасником справи, який звертається до суду із процесуальними документами в електронній формі, таких доказів.

Водночас необхідно зазначити, що положення спеціальної норми, яка містить вимоги до форми й змісту апеляційної скарги, зокрема, і щодо переліку документів, які до неї мають бути додані (частина п'ята статті 296 КАС України), не містить обов'язку особи, яка подає скаргу, надати доказ надсилання листом з описом вкладення іншим учасникам справи копій поданих до суду документів.

Колегія суддів наголосила, що важливим в цьому аспекті є забезпечення можливості ознайомлення інших сторін у справі зі змістом документів, що направляються до суду в електронній формі.

Згідно із частиною шостою статті 18 КАС України адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, судові експерти, державні органи та органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання державного та комунального секторів економіки реєструють офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють свої офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в добровільному порядку.

Таким чином, цією нормою визначено суб'єктний склад осіб, реєстрація офіційної електронної адреси в системі ЄСІТС для яких є обов'язковою.

Мета застосування частини дев'ятої статті 44 КАС України полягає у забезпеченні рівності процесуальних прав сторін, які відповідно до частини шостої статті 18 КАС України не мають обов'язку реєструвати офіційні електронні адреси в системі ЄСІТС та не зареєстровані в підсистемі «Електронний суд», бути повідомленими про подання іншими учасниками документів до суду в електронній формі.

Водночас у цій справі відповідачем є міська рада, яка належить до суб'єктів, визначених частиною шостою статті 18 КАС України та повинна мати зареєстрований «Електронний кабінет», а отже документ, сформований в системі «Електронний суд» - примірник апеляційної скарги у цій справі, міська рада мала отримати в «Електронному кабінеті» через підсистему «Електронний суд» в автоматичному режимі.

Тобто мета повідомлення іншого учасника справи про подання до суду документів у справі, на що власне й спрямовані приписи частини дев'ятої статті 44 КАС України, у цьому випадку й принцип рівності учасників процесу в частині права міської ради знати про їх подання та бути ознайомленим з їх змістом, дотриманий.

Застосовуючи процесуальні норми, суди мають керуватися принципом розумності, відповідно до якого застосування цих норм має бути спрямованим на досягнення легітимної мети, уникаючи надмірного формалізму, що може порушувати право особи на доступ до суду.

Таким чином, доводи касаційної скарги щодо порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального права та неврахування висновків, викладених у постановях Великої Палати Верховного Суду, Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду під час постановлення ухвали Восьмого апеляційного адміністративного суду від 31 жовтня 2022 року, знайшли своє підтвердження.

У зв'язку з наведеним Верховний Суд дійшов висновку, що оскаржувана ухвала суду апеляційної інстанції підлягає скасуванню із направленням справи на новий розгляд для продовження розгляду.

22.2 Чи може бути підставою для реалізації права на апеляційне оскарження неналежна організація роботи в державному органі?

28 вересня 2023 року у постанові по справі № 380/10803/22 Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду сформулювала правовий висновок, що посилення про необізнаність про хід розгляду через неотримання примірника позовної заяви та ухвали про відкриття позовного провадження, за вказаних конкретних обставин, не можуть бути належною підставою для поновлення строку на апеляційне оскарження.

Обставини справи

Рішенням Львівського окружного адміністративного суду від 16 лютого 2023 року позов задоволено частково.

З матеріалів справи вбачається, що рішення суду першої інстанції ухвалене 16 лютого 2023 року в порядку письмового провадження. Копію вказаного рішення було надіслано до Електронного кабінету відповідача в підсистемі «Електронний суд» 17 лютого 2023 року та в цей же день о 13.34 год отримано апелянтом, що вбачається з довідки про доставлення електронного листа.

Не погодившись із прийнятим рішенням, 19 квітня 2023 Відповідач подав апеляційну скаргу, тобто з пропуском строку, встановленого пунктом 1 частини другої статті 295 КАС України.

Скаржником в апеляційній скарзі заявлено клопотання про поновлення строку апеляційного оскарження, яке обґрунтоване тим, що рішення суду першої інстанції не було передано юрисконсульту відповідача, а надійшло до іншого відділу ДУ «Львівська установа виконання покарань № 19».

Суд апеляційної інстанції визнав необґрунтованими твердження апелянта про наявність достатніх правових підстав для поновлення строку на апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції.

Скаржнику запропоновано усунути недоліки апеляційної скарги шляхом подання до суду клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження із зазначенням інших поважних підстав пропуску строку на апеляційне оскарження.

На виконання вимог ухвали суду Відповідачем надано клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження.

В обґрунтування клопотання апелянт посилається на те, що 09.08.2022 року в систему «Електронний суд» було завантажено повідомлення про існування адміністративного позову, однак самого позову так і додані до нього документи в системі «Електронний суд» відсутні. Зважаючи на викладене, Відповідач зауважує, що не був належним чином ознайомлений із позовною заявою, відтак був позбавлений права надати свої міркування та заперечення з приводу справи, відповідно установа не мала змоги контролювати хід розгляду справи.

Оцінивши наведені у клопотанні відповідача про поновлення пропущеного строку доводи, суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що такі не свідчать про наявність поважних причин для поновлення строку на апеляційне оскарження рішення Львівського окружного адміністративного суду від 16 лютого 2023 року.

Колегія суддів Касаційного адміністративного суду вважає обґрунтованим такий висновок апеляційного суду з огляду на наступне.

Право на оскарження судового рішення обмежене встановленим у законі строком на апеляційне оскарження, покликаним на дотримання принципу правової визначеності як одного з елементів верховенства права, та має дисциплінувати суб'єктів адміністративного судочинства.

Процесуальні строки роблять процес динамічним і прогнозованим. Без наявності строків на ту чи іншу процесуальну дію або без їх дотримання в адміністративному судочинстві виникнуть порушення прав сторін – учасників адміністративного процесу. Недотримання встановлених законом строків зумовлює чітко визначені юридичні наслідки.

Як вірно зазначено судом апеляційної інстанції, посилення про необізнаність про хід розгляду через неотримання примірника позовної заяви та ухвали про відкриття позовного провадження, за даних конкретних обставин, не можуть бути належною підставою для поновлення строку на апеляційне оскарження, оскільки як передбачено частиною 2 статті 295 КАС України учасник справи, якому повне рішення або ухвала суду не були вручені у день його (її) проголошення або складення, має право на поновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження: на рішення суду - якщо апеляційна скарга подана протягом тридцяти днів з дня вручення йому повного рішення суду. Тобто, визначальним в цьому випадку є дата вручення повного тексту рішення.

Водночас факт необізнаності про хід розгляду через неотримання примірника позовної заяви та ухвали про відкриття позовного провадження може бути підставою для оскарження рішення суду першої інстанції по суті.

Крім того, неналежна організація процесу щодо оскарження судового рішення з боку відповідальних осіб, виникнення організаційних складнощів у суб'єкта владних повноважень для своєчасного подання апеляційної скарги є суто суб'єктивною причиною, а негативні наслідки, які настали у зв'язку з такою причиною, є певною

мірою відповідальністю за неналежне виконання своїх процесуальних обов'язків, які для усіх учасників справи мають бути рівними. Відповідач, що діє від імені держави, як суб'єкт владних повноважень, не може та не повинен намагатись отримати вигоду від організаційних складнощів, які склались у нього на поточний день, шляхом уникнення або зволікання виконання ним своїх процесуальних обов'язків, зокрема, щодо вчасного подання апеляційної скарги.

Аналогічний підхід застосований Верховним Судом у постановках від 26 вересня 2022 року у справі № 560/403/22, від 03 листопада 2022 року у справі № 560/15534/21, від 18 січня 2023 року у справі № 560/2836/22, від 31 січня 2023 року у справі № 380/4273/21, від 28 лютого 2023 року у справі № 400/6312/21 та ін.

Відтак колегія суддів Касаційного адміністративного суду вважає обґрунтованою позицію суду апеляційної інстанції стосовно того, що обставини, пов'язані з неналежною організацією роботи в державному органі, не можуть слугувати підставою для реалізації суб'єктом владних повноважень права на апеляційне оскарження у будь-який необмежений час після закінчення такого строку та відповідно підставою для поновлення зазначеного строку.

22.3 Звернення фізичної особи до суду через офіційну електронну адресу.

22 червня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного цивільного суду передав на розгляд Великої Палати Верховного Суду справу № 204/2321/22 з метою формування єдиної правозастосовної практики щодо звернення особи до суду через офіційну електронну адресу суду з процесуальним електронним документом, який підписаним електронним цифровим підписом.

13 вересня 2023 року у постанові по справі № 204/2321/22 Велика Палата Верховного Суду сформулювала правовий висновок, що звернення фізичної особи до суду через офіційну електронну адресу суду з процесуальним електронним документом, який підписаний електронним цифровим підписом, є належним та правомірним способом безпосереднього звернення до суду, що ототожнюється із безпосереднім зверненням до суду через канцелярію або традиційними засобами поштового зв'язку і має кваліфікуватися саме як безпосереднє звернення до суду. Наведені висновки не стосуються адвокатів, нотаріусів, приватних виконавців, судових експертів, державних органів та органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання державного та комунального секторів економіки, які реєструють свої офіційні електронні адреси в ЄСІТС в обов'язковому порядку.

Обставини справи

ОСОБА_1 16 травня 2022 року засобами електронного зв'язку подала апеляційну скаргу, підписану представником ОСОБА_2 за допомогою кваліфікованого та удосконаленого цифрового підпису, до Дніпровського апеляційного суду шляхом направлення апеляційної скарги на електронну пошту Дніпровського апеляційного суду inbox@dra.court.gov.ua; апеляційна скарга отримана та зареєстрована Дніпровським апеляційним судом 17 травня 2022 року за вхідним № ЕП4968 з відміткою «ЕЦП перевірено»; при поверненні апеляційної скарги апеляційний суд зазначив, що апеляційна скарга не містить підпису особи, яка її подала.

У червні 2022 року ОСОБА_1 через систему «Електронний суд» подала касаційну скаргу, яка підписана представником ОСОБА_2, на ухвалу Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська від 28 квітня 2022 року та ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 20 травня 2022 року, у якій просила оскаржені ухвали скасувати; ухвалити постанову про направлення справи до суду першої інстанції для розгляду справи по суті.

Касаційну скаргу заявник обґрунтовувала тим, що суди зобов'язані перевіряти процесуальні документи, подані на електронну адресу суду з підписанням ЕЦП. Відповідна постанова Верховного Суду у справі № 205/5252/19 (провадження № 61-1125св22) прийнята 03 травня 2022 року. Якщо документи подаються учасниками справи в суд або направляються іншим учасникам справи в електронній формі, вони скріплюються (підписуються) електронним цифровим підписом учасника справи або його представником.

Позиція Великої Палати Верховного Суду

Відповідно до статті 8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» юридична сила електронного документа не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму. Допустимість електронного документа як доказу не може заперечуватися виключно на підставі того, що він має електронну форму.

Отже, слід розмежовувати спосіб звернення до суду із вимогами до оформлення процесуального документа. Якщо електронний документ підписаний накладенням електронного підпису, який забезпечує ідентифікацію фізичної особи (за виключенням адвокатів та інших, передбачених пунктом 10 Положення про ЄСІТС осіб), але електронний підпис накладений без використання підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, а процесуальний документ направлений на офіційну електронну адресу суду, то відсутні правові підстави стверджувати, що такий електронний документ не підписаний.

Протилежний підхід нівелює приписи про юридичну силу електронного документа та презумпцію відповідності кваліфікованого електронного підпису власноручному, суперечить частині першій статті 8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», статті 18 Закону України «Про електронні довірчі послуги».

Вимога про звернення до суду через підсистеми Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи є обов'язковою для осіб, визначених пунктом 10 Положення про ЄСІТС, та тих осіб, які добровільно зареєстрували офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі.

Звернення фізичної особи (за виключенням адвокатів та інших, передбачених пунктом 10 Положення про ЄСІТС осіб) до суду через офіційну електронну адресу суду з процесуальним електронним документом, який підписаний електронним цифровим підписом, є належним та правомірним способом безпосереднього звернення до суду, що ототожнюється із безпосереднім зверненням до суду через канцелярію або традиційними засобами поштового зв'язку і має кваліфікуватися саме як безпосереднє звернення до суду.

Велика Палата Верховного Суду зазначила, що ОСОБА_1 16 травня 2022 року мала можливість подати апеляційну скаргу до Дніпровського апеляційного суду: 1) в письмовій формі; 2) в електронному вигляді з використанням сервісу «Електронний суд», розміщеного за посиланням: <https://cabinet.court.gov.ua/login>, з попередньою реєстрацією офіційної електронної адреси (електронного кабінету) та з використанням власного електронного підпису; 3) в електронній формі з використанням електронної адреси та засвідченням кваліфікованим електронним підписом.

Проте, ОСОБА_1 подала апеляційну скаргу не особисто, а через адвоката електронною поштою з використанням електронного цифрового підпису.

Відповідно до пункту 10 Положення про ЄСІТС адвокати реєструють свої офіційні електронні адреси в ЄСІТС в обов'язковому порядку. Отже ОСОБА_2 як представник ОСОБА_1 могла подати апеляційну скаргу до Дніпровського апеляційного суду: 1) в письмовій формі; 2) в електронному вигляді з використанням сервісу «Електронний суд», розміщеного за посиланням: <https://cabinet.court.gov.ua/login>, з попередньою реєстрацією офіційної електронної адреси (електронного кабінету) та з використанням власного електронного підпису.

Адвокат на виконання вимог пункту 10 Положення про ЄСІТС зареєструвала офіційну електронну адресу в електронному кабінеті та подала позовну заяву з використанням сервісу «Електронний суд». Неможливість подання апеляційної скарги у вказаний спосіб адвокат пояснила відсутністю технічної можливості підсистеми «Електронний суд» приймати процесуальні документи на «оскарження судового рішення».

Суд апеляційної інстанції не перевіряв вказані обставини, зокрема те, чи справді поданню апеляційної скарги через «Електронний кабінет» перешкодили технічні проблеми, та дійшов передчасного висновку про повернення апеляційної скарги.

Крім того, залишаючи апеляційну скаргу ОСОБА_1 без руху ухвалою від 18 травня 2022 року, суд апеляційної інстанції послався на положення підпункту 15.5 пункту 1 розділу XIII Перехідних положень ЦПК України про те, що до дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи апеляційні та касаційні скарги подаються учасниками справи до або через відповідні суди, а

матеріали справ витребовуються та надсилаються судами за правилами, що діяли до набрання чинності цією редакцією Кодексу.

Суд апеляційної інстанції не врахував, що з 05 жовтня 2021 року функціонують підсистеми (модулі) ЄСІТС: «Електронний кабінет», «Електронний Суд», підсистема відеоконференцзв'язку, тобто застосував процесуальну норму, яка припинила свою дію.

Висновок: законодавцем допускається подання фізичною особою (за виключенням адвокатів та інших, передбачених пунктом 10 Положення про ЄСІТС осіб) нарівні з паперовою формою, зокрема, апеляційних скарг в електронній формі з обов'язковим їх скріпленням власним кваліфікованим електронним підписом учасника справи та подання такого документа через підсистеми «Електронний суд» та «Електронний кабінет» або з використанням офіційної електронної адреси із засвідченням кваліфікованим електронним підписом.

22.4 Надсилання учасникам справи судового рішення за допомогою електронної пошти

07 липня 2022 року у постанові у справі № 120/4298/21-а Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду сформулював правовий висновок, згідно з яким неналежне виконання судом обов'язку щодо вручення стороні справи судового рішення не може бути підставою для застосування до особи, яка самостійно не отримала таке рішення, негативних процесуальних наслідків.

Обставини справи

Ухвалою Сьомого апеляційного адміністративного суду від 06 жовтня 2021 року апеляційну скаргу ОСОБА_1 залишено без руху та запропоновано у строк протягом десяти днів з дня отримання ухвали про залишення апеляційної скарги без руху усунути недоліки апеляційної скарги, які полягають у поданні позивачем клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження з наведенням підстав для поновлення строку на апеляційне оскарження.

Ухвалою Сьомого апеляційного адміністративного суду від 15 листопада 2021 року апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Вінницького окружного адміністративного суду від 14 червня 2021 року у справі за адміністративним позовом ОСОБА_1 до Пенсійного фонду України, Управління соціального захисту населення про визнання бездіяльності протиправною, зобов'язання вчинити дії повернуто особі, яка її подала.

Ухвалюючи зазначене судове рішення, суд апеляційної інстанції виходив з того, що на виконання вимог ухвали Сьомого апеляційного адміністративного суду від 06 жовтня 2021 року у встановлений судом строк скажником не усунуто недоліку апеляційної скарги, оскільки заяв (клопотань) про поновлення строку на апеляційне оскарження з наведенням підстав для поновлення строку на апеляційне оскарження ОСОБА_1 не надано, ні через канцелярію суду, ні поштовим зв'язком.

Не погоджуючись із рішенням суду апеляційної інстанції, ОСОБА_1 звернулася з касаційною скаргою до Верховного Суду, у якій просила скасувати оскаржувану ухвалу та направити справу до Сьомого апеляційного адміністративного суду для продовження розгляду.

Касаційна скарга обґрунтована тим, що оскаржуване судове рішення ухвалено без дотримання норм процесуального права, зокрема частин 5 та 11 статті 251 КАС України.

У цій справі скажник вважає, що копія ухвали про залишення апеляційної скарги без руху та ухвала про повернення апеляційної скарги належним чином йому направлена не була та у визначеному законом порядку він її не отримувач, про що свідчить відсутність поштових повідомлень про вручення відповідних ухвал у матеріалах справи. При цьому скажник звертає увагу на те, що відповідно до положень статті 251 КАС України у випадку розгляду справи у паперовому вигляді – судові рішення також мають надсилатися у паперовій формі рекомендованим листом із повідомленням про вручення. Окрім того, скажник вказує, що про наявність у нього офіційної адреси електронної пошти ним в апеляційній скарзі зазначено не було.

Верховний Суд вважає обґрунтованими наведені доводи скажника з огляду на таке.

Так, в апеляційній скарзі позивачем було вказано необхідні відомості та контактні дані щодо нього самого, а також його представника, зокрема поштову адресу, номер телефону тощо, на виконання вимог пункту 3 частини 2 статті 296 КАС України з метою вчасного отримання поштової кореспонденції у цій справі.

Колегія суддів зауважила, що в апеляційній скарзі позивач не висловлював жодних прохань щодо направлення копії судових рішень на електронну адресу.

Разом з тим суд апеляційної інстанції надіслав копію ухвали від 06 жовтня 2021 року про залишення апеляційної скарги ОСОБА_1 без руху виключно на адресу електронної пошти ІНФОРМАЦІЯ_1, що підтверджується супровідним листом Сьомого апеляційного адміністративного суду від 12 жовтня 2021 року № 120/4298/21-а/38043/2021. Проте у матеріалах справи відсутні будь-які документи, що підтверджують отримання позивачем або його представником вказаного листа.

Відповідно до підпункту 15.1 пункту 15 частини 1 розділу VII «Перехідні положення» КАС України до дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи подання, реєстрація, надсилання процесуальних та інших документів, доказів, формування, зберігання та надсилання матеріалів справи здійснюються в паперовій формі.

Відповідно до підпункту 15.3 пункту 15 частини 1 розділу VII «Перехідні положення» КАС України до дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи розгляд справи у суді здійснюється за матеріалами справи у паперовій формі.

Згідно з підпунктом 15.15 пункту 15 частини 1 зазначеного розділу КАС України до дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи суд вручає судові рішення в паперовій формі. Пунктом 16 цього розділу встановлено, що до дня реєстрації суб'єкта владних повноважень у Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі та отримання ним офіційної електронної адреси надсилання судом суб'єкту владних повноважень текстів повісток, копій судових рішень здійснюється за правилами, що діяли до набрання чинності цією редакцією Кодексу.

Згідно з частиною 5 статті 18 КАС України суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу на їх офіційні електронні адреси, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи в порядку, визначеному цим Кодексом, Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

Пунктом 5.8 розділу I Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15-21 (далі – Положення), встановлено, що офіційна електронна адреса – це сервіс Електронного кабінету ЄСІТС, адреса електронної пошти, вказана користувачем в Електронному кабінеті ЄСІТС, або адреса електронної пошти, вказана в одному з державних реєстрів.

Таким чином, у розумінні Положення офіційною електронною адресою є адреса електронної пошти, вказана користувачем в Електронному кабінеті ЄСІТС, або адреса електронної пошти, вказана в одному з державних реєстрів. З огляду на це Суд вважає обґрунтованими доводи скаржника про відсутність у нього офіційної електронної адреси.

Подібна позиція висловлена Верховним Судом у постанові від 28 червня 2022 року у справі № 761/21436/20.

Також положеннями частин 5, 6 статті 251 КАС України (у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин) передбачено, що учасникам справи, які не були присутні на судовому засіданні, або якщо судові рішення було ухвалено в порядку письмового провадження, копія судового рішення надсилається протягом двох днів із дня його складення у повному обсязі в електронній формі у порядку, визначеному законом, – у випадку наявності в особи офіційної електронної адреси, або рекомендованим листом з повідомленням про вручення – якщо така адреса в особи відсутня.

Днем вручення судового рішення є: 1) день вручення судового рішення під розписку; 2) день отримання судом повідомлення про доставлення копії судового рішення на офіційну електронну адресу особи; 3) день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про вручення судового рішення; 4) день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати копію судового рішення чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, повідомленою цією особою суду; 5) день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати копію судового рішення чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, що зареєстровані у встановленому законом порядку, якщо ця особа не повідомила суду іншої адреси.

Якщо судове рішення надіслано на офіційну електронну адресу пізніше 17 години, судове рішення вважається врученим у робочий день, наступний за днем його відправлення, незалежно від надходження до суду повідомлення про його доставлення.

Отже, у розумінні статті 251 КАС України врученим належним чином є судове рішення, яке було доставлено на офіційну електронну адресу особи, а якщо така адреса в учасника справи відсутня – у день доставки рекомендованого поштового відправлення з паперовою копією судового рішення.

З урахуванням викладеного у цій справі направлення позивачеві копій судових рішень мало відбуватися шляхом направлення їх рекомендованим листом з повідомленням про вручення.

Крім того, згідно з частиною 11 статті 251 КАС України у випадку розгляду справи за матеріалами в паперовій формі судові рішення надсилаються в паперовій формі рекомендованим листом із повідомленням про вручення.

Таким чином, Суд зазначив, що аналіз викладених вище приписів КАС України, якими встановлено порядок направлення копій судового рішення особі, яка не має офіційної електронної адреси, свідчить про обов'язок суду направлення копії судового рішення рекомендованим листом з повідомленням про вручення, днем отримання якого та початком відліку наданого строку на оскарження є день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про вручення судового рішення.

Подібна за змістом правова позиція міститься у постановках Верховного Суду від 04 травня 2022 року у справі № 120/2583/21-а та від 09 червня 2022 року у справі № 320/11945/20.

Колегія суддів також звернула увагу на те, що питання належності вручення процесуальних документів учасникам справи було предметом неодноразового аналізу Верховним Судом. Так, зокрема у постановках від 31 жовтня 2019 року у справі № 760/22516/18, від 28 січня 2021 року у справі № 260/1888/20, від 31 березня 2021 року у справі № 240/13092/20, від 9 квітня 2021 року у справі № 500/90/19, від 17 червня 2021 року у справі № 420/2097/20, від 1 липня 2021 року у справі № 802/118/17-а, від 22 липня 2021 року у справі № 340/141/21 та від 26 січня 2022 року у справі № 240/12515/20 Верховний Суд зазначив про необхідність застосування саме

положень підпункту 15.15 пункту 15 пункту 1 розділу VII «Перехідні положення» КАС України та вручення судових рішень судами в паперовій формі.

З огляду на вищезазначене колегія суддів вказала на те, що при вирішенні питання про дотримання позивачем строку на усунення недоліків апеляційної скарги необхідно виходити з дати отримання ним судового рішення, надісланого у порядку та у спосіб, встановлений законом.

Однак суд апеляційної інстанції достовірно не встановив факт отримання такої ухвали позивачем або його представником. Направивши ухвалу про залишення апеляційної скарги без руху на електронну адресу avgust-1991@hotmail.com, суд апеляційної інстанції не зміг забезпечити її вручення скаргнику. Внаслідок цього позивач був позбавлений права вчасно відреагувати на ухвалу про залишення апеляційної скарги без руху, що призвело до постановлення незаконної ухвали від 15 листопада 2021 року про повернення позивачу поданої ним апеляційної скарги.

Касаційна скарга була задоволена, а оскаржувана ухвала Сьомого апеляційного адміністративного суду від 15 листопада 2021 року скасована та справа направлена до цього суду для продовження розгляду.

13 липня 2022 року у постанові у справі № 761/14537/15-ц Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного цивільного суду сформулював правовий висновок, згідно з яким, оскільки судова повістка про виклик до суду була направлена на офіційну електронну адресу стягувачу – то апеляційний суд виконав обов'язок щодо повідомлення його про дату, час та місце розгляду справи.

Обставини справи

Відповідно до частини 6 статті 128 ЦПК України судова повістка, а у випадках, встановлених цим Кодексом, разом з копіями відповідних документів надсилається на офіційну електронну адресу відповідного учасника справи, у випадку наявності у нього офіційної електронної адреси або разом із розпискою рекомендованим листом з повідомленням про вручення у випадку, якщо така адреса відсутня, або через кур'єрів за адресою, зазначеною стороною чи іншим учасником справи. Стороні чи її представникові за їхньою згодою можуть бути видані судові повістки для вручення відповідним учасникам судового процесу. Судова повістка може бути вручена безпосередньо в суді, а у разі відкладення розгляду справи про дату, час і місце наступного засідання може бути повідомлено під розписку.

З матеріалів справи вбачається, що ОСОБА_1 зазначив свою офіційну електронну адресу ІНФОРМАЦІЯ_1 і користувався нею протягом всього часу розгляду справи, зокрема надсилав з неї процесуальні заяви до Київського апеляційного суду (а.с. 54, 55, 56).

Київський апеляційний суд направляв ОСОБА_1 на вказану ним електронну адресу ІНФОРМАЦІЯ_1 судову повістку про виклик до суду на 07 квітня 2021 року (а. с. 59, 60).

Таким чином, апеляційний суд виконав обов'язок щодо повідомлення ОСОБА_1 про дату, час і місце розгляду справи.

28 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду по справі № 280/2097/22 сформулював правовий висновок, що, оскільки матеріали справи не містять повідомлення про доставлення копії судового рішення на електронну адресу представника позивача, тому з огляду на приписи статті 251 КАС України відсутні підстави здійснювати відлік строку на апеляційне оскарження з дати такого повідомлення.

Обставини справи

Ухвалою Третього апеляційного адміністративного суду від 18 жовтня 2022 року відмовлено у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою ОСОБА_1 на рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 22 червня 2022 року у справі № 280/2097/22.

Ухвала суду від 18 жовтня 2022 року мотивована тим, що вказані у клопотанні підстави не свідчать про поважність причин пропуску строку на апеляційне оскарження, тому в задоволенні такого клопотання відмовлено.

Не погоджуючись із зазначеною ухвалою представник позивача подав касаційну скаргу.

Скарга обґрунтована тим, що рішення суду першої інстанції ні йому, ні позивачці не було надіслано у паперовій формі відповідно до вимог частини 11 статті 251 КАС України. Також посилався на те, що у зв'язку з тим, що на території Запорізької області мають місце аварійні та планові відключення електроенергії, а також перебої у доступі до мережі Інтернет, він не мав доступу до електронної пошти, а відповідно був позбавлений можливості отримати копію судового рішення в електронному вигляді.

За правилами частини 5 статті 251 КАС України учасникам справи, які не були присутні на судовому засіданні, або якщо судові рішення було ухвалено в порядку письмового провадження, копія судового рішення надсилається протягом двох днів із дня його складення у повному обсязі в електронній формі у порядку, визначеному законом, – у випадку наявності в особи офіційної електронної адреси, або рекомендованим листом з повідомленням про вручення – якщо така адреса відсутня.

Відповідно до пункту 2 частини 6 статті 251 КАС України днем вручення судового рішення є день отримання судом повідомлення про доставлення копії судового рішення на офіційну електронну адресу особи.

За приписами пункту 3 частини 6 статті 251 КАС України днем вручення судового рішення є день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про вручення судового рішення.

Оскаржуване рішення ухвалено судом першої інстанції в порядку письмового провадження 22 червня 2022 року.

Копію оскаржуваного судового рішення Запорізьким окружним адміністративним судом направлено на електронну адресу представника позивача 23 червня 2022 року, однак повідомлення про доставлення копії вказаного судового рішення в матеріалах справи відсутнє.

Натомість у матеріалах справи міститься рекомендоване повідомлення про вручення поштового відправлення, відповідно до якого представнику позивача 15 липня 2022 року особисто вручено копію рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 22 червня 2022 року, тому відлік строку на апеляційне оскарження необхідно здійснювати саме з цієї дати.

Колегія суддів Верховного Суду вказала на те, що, оскільки матеріали справи не містять повідомлення про доставлення копії судового рішення на електронну адресу представника позивача, тому з огляду на приписи статті 251 КАС України дата 23 червня 2021 року не може вважатися днем вручення судового рішення суду першої інстанції, у зв'язку з чим відсутні підстави здійснювати відлік строку на апеляційне оскарження з цієї дати.

Ухвала суду про відмову у відкритті апеляційного провадження була скасована, а справа направлена до Третього апеляційного адміністративного суду для продовження розгляду.

Висновки: для встановлення факту належності повідомлення сторони про судові виклики/процесуальні рішення, матеріали справи повинні містити докази наявності у сторони офіційної електронної адреси або сторона сама повинна зазначити про неї в процесуальних документах, що подаються нею до суду. Матеріали справи повинні містити докази доставлення процесуального документа на електронну пошту учасника. Зазначення іншими учасниками про наявність у сторони офіційної електронної адреси без надання доказів не звільняє суд від обов'язку направлення документів такому учаснику рекомендованим листом з повідомленням про вручення.

22.5 Направлення судового рішення на електронну адресу особи, що не пройшла процедуру реєстрації в ЄСІТС

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 21.09.2023 по справі № 522/8812/22 адміністративне провадження №

К/990/20440/23 викладено висновок, що такий спосіб направлення копії судового рішення - направлення на електронну адресу особи, що не пройшла процедуру реєстрації в підсистемі «Електронний кабінет», нормами Кодексу адміністративного судочинства України не передбачений.

Обставини справи

У зв'язку із пропуском позивачем строку звернення до апеляційного суду та визнання судом неповажними причини пропуску строку, які наведені позивачем у клопотання про поновлення строку, ухвалою П'ятого апеляційного адміністративного суду від 07.04.2023 апеляційна скарга ОСОБА_1 залишена без руху з наданням апелянту строку для усунення недоліків протягом десяти днів з дня вручення копії ухвали шляхом надання до суду заяви про поновлення строку на апеляційне оскарження із зазначенням інших підстав для поновлення такого строку.

Відповідно до супровідного листа копію вказаної ухвали направлено на адресу позивача 07.04.2023. Також, на електронну адресу позивача направлено скан-копію ухвали.

Ухвалою від 08.05.2023 П`ятий апеляційний адміністративний суд відмовив позивачу у відкритті апеляційного провадження.

Приймаючи оскаржувану ухвалу суд апеляційної інстанції виходив з того, що в межах вказаного в ухвалі суду від 07.04.2023 строку, скаржником не усунуто недоліки апеляційної скарги, будь-яких заяв та клопотань від апелянта не надходило.

Не погоджуючись із ухвалою суду апеляційної інстанції позивач звернувся до Верховного Суду з касаційною скаргою, в якій посилаючись на порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального права, просив ухвалу суду апеляційної інстанції скасувати, справу направити до апеляційного суду для розв'язання питання про відкриття апеляційного провадження у справі.

На переконання суду касаційної інстанції оскаржувана ухвала суду апеляційної інстанції не відповідає вказаним вимогам процесуального закону, враховуючи таке.

Законодавством визначено, що відлік процесуального строку пов'язується з днем вручення судового рішення, який встановлюється за правилами частини шостої статті 251 Кодексу адміністративного судочинства України.

Згідно із частиною одинадцятою статті 251 Кодексу адміністративного судочинства України у випадку розгляду справи за матеріалами в паперовій формі судові рішення

надсилаються в паперовій формі рекомендованим листом із повідомленням про вручення.

За змістом частин першої і четвертої статті 18 Кодексу адміністративного судочинства України у судах функціонує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, яка відповідно до закону забезпечує обмін документами (надсилання та отримання документів) в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, а також фіксування судового процесу і участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Згідно з частиною п'ятою цієї статті суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу на їх офіційні електронні адреси, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи в порядку, визначеному цим Кодексом, Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

Приписами частини сьомої статті 18 Кодексу адміністративного судочинства України визначено, особам, які зареєстрували офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі, суд вручає будь-які документи у справах, в яких такі особи беруть участь, виключно в електронній формі шляхом їх направлення на офіційні електронні адреси таких осіб, що не позбавляє їх права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

Рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21 затверджено Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, яке визначає порядок функціонування в судах та органах системи правосуддя окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, зокрема підсистем «Електронний кабінет», «Електронний суд» та підсистем відеоконференцзв'язку; порядок вчинення процесуальних дій в електронній формі з використанням таких підсистем; особливості використання в судах та органах системи правосуддя іншого програмного забезпечення в перехідний період до початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи у складі всіх підсистем (модулів).

У підпункті 5.8 пункту 5 Положення визначено, що офіційна електронна адреса - сервіс Електронного кабінету ЄСІТС, адреса електронної пошти, вказана користувачем в Електронному кабінеті ЄСІТС, або адреса електронної пошти, вказана в одному з державних реєстрів. Адреса електронної пошти, що використовується при реєстрації Електронного кабінету, не може бути зареєстрована на доменних іменах, використання яких заборонено законодавством України.

Отже, порядок надсилання копій процесуальних документів на офіційну електронну адресу, про які йдеться у частині шостій статті 251 Кодексу адміністративного судочинства України, здійснюється за допомогою засобів ЄСІТС.

Суд звернув увагу, що такий спосіб направлення копії судового рішення - направлення на електронну адресу особи, що не пройшла процедуру реєстрації в підсистемі «Електронний кабінет», нормами Кодексу адміністративного судочинства

України не передбачений, а тому є підстави вважати, що в матеріалах справи відсутні докази на підтвердження отримання позивачем копії ухвали про залишення апеляційної скарги без руху, а посилання суду апеляційної інстанції про ознайомлення позивача із копією ухвали електронною поштою 11.04.2023 є помилковим.

Наявні у матеріалах справи відомості не давали суду апеляційної інстанції обґрунтованих підстав для встановлення факту вручення позивачеві ухвали про залишення апеляційної скарги без руху у встановлений процесуальний спосіб, що відповідно слугує початком перебігу процесуального строку для усунення відповідних недоліків апеляційної скарги.

З урахуванням викладеного, Верховний Суд дійшов висновку, що судом апеляційної інстанції порушено норми процесуального права, що призвело до постановлення цим судом незаконної ухвали, яка перешкоджає подальшому провадженню у даній адміністративній справі.

Касаційна скарга була задоволена, а ухвала П'ятого апеляційного адміністративного суду від 08.05.2023 у справі № 522/8812/22 скасована, справа направлена до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду.

22.6 Оприлюднення судового рішення в Єдиному державному реєстрі судових рішень

19 жовтня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 369/16324/20 сформулював правовий висновок, що оприлюднення судового рішення в реєстрі не скасовує обов'язок суду видати копії судових рішень учасникам справи або надіслати їм, якщо вони не були присутні під час його проголошення.

Обставини справи

22 жовтня 2021 року було подано апеляційну скаргу на рішення Києво-Святошинського районного суду Київської області від 19 квітня 2021 року.

Ухвалою Київського апеляційного суду від 23 грудня 2021 року у відкритті апеляційного провадження відмовлено.

Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що апелянт повідомлявся належним чином про розгляд вказаної справи судом першої інстанції, доказом чого є супровідний лист Києво-Святошинського районного суду Київської області про надсилання відповідачу у справі, копії ухвали про призначення судового засідання у справі на 19 квітня 2021 року. Також суд зазначає, що копію оскаржуваного рішення надіслано учасникам справи засобами поштового зв'язку 19 квітня 2021 року, що підтверджується супровідним листом суду першої інстанції про надсилання копії рішення від 19 квітня 2021 року. Апелянт не був позбавлений права та можливості, враховуючи обізнаність із процесом цього судового провадження, самостійно ознайомитися з оскаржуваним рішенням суду першої інстанції у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

У лютому 2022 року скаржник подав до Верховного Суду касаційну скаргу.

Касаційна скарга мотивована тим, що суд апеляційної інстанції залишив поза увагою те, що він не брав участі у справі під час її розгляду у суді першої інстанції, не отримував судових повісток, ухвал та інших процесуальних документів у цій справі, у тому числі оскаржуваного рішення суду першої інстанції, у зв'язку із чим ним було пропущено строк на апеляційне оскарження з причин, які не залежали від нього.

Згідно з пунктом 1 частини 2 статті 354 ЦПК України учасник справи, якому повне рішення або ухвала суду не були вручені у день його (її) проголошення або складення, має право на поновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження на рішення суду – якщо апеляційна скарга подана протягом тридцяти днів з дня вручення йому повного рішення суду.

Частиною третьою статті 354 ЦПК України передбачено, що строк на апеляційне оскарження може бути також поновлений в разі пропуску з інших поважних причин, крім випадків, зазначених у частині другій статті 358 цього Кодексу.

Суд апеляційної інстанції відмовляє у відкритті апеляційного провадження у справі, якщо скаржником у строк, визначений судом, не подано заяву про поновлення строку на апеляційне оскарження або наведені підстави для поновлення строку на апеляційне оскарження визнані судом неповажними (пункт 4 частини 1 статті 358 ЦПК України).

У разі проголошення в судовому засіданні скороченого рішення суд надсилає учасникам справи копію повного судового рішення протягом двох днів з дня його складання – в електронній формі у порядку, встановленому законом (у випадку наявності в особи офіційної електронної адреси), або рекомендованим листом з повідомленням про вручення – якщо така адреса в особи відсутня. Учасникам справи, які не були присутні в судовому засіданні, або якщо судові рішення було ухвалено поза межами судового засідання чи без повідомлення (виклику) учасників справи, копія судового рішення надсилається протягом двох днів з дня його складення у повному обсязі в електронній формі у порядку, визначеному законом, – у випадку наявності в особи офіційної електронної адреси, або рекомендованим листом з повідомленням про вручення – якщо така адреса відсутня (частини 3, 5 статті 272 ЦПК України).

За змістом підпункту 15.15 підпункту 15 пункту 1 розділу XII «Перехідні положення» ЦПК України єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система починає функціонувати через 90 днів з дня опублікування Державною судовою адміністрацією України у газеті «Голос України» та на вебпорталі судової влади оголошення про створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

При цьому відповідно до підпункту 15.14 підпункту 15 пункту 1 розділу XII «Перехідні положення» ЦПК України до дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи суд вручає судові рішення в паперовій формі.

Наведені норми свідчать про те, що суд першої інстанції зобов'язаний був відповідно до закону вручати і надсилати судові рішення у паперовій формі рекомендованим листом.

Подібних висновків дійшов Верховний Суд, про що зазначив, зокрема, у постановках від 28 січня 2021 року у справі № 260/1888/20, від 19 лютого 2021 року у справі № 909/541/19, від 31 березня 2021 року у справі № 240/13092/20, від 09 квітня 2021 року у справі № 500/90/19, від 14 квітня 2021 року у справі № 205/1129/19, від 19 травня 2021 року у справі № 910/16033/20.

Відповідно до частини 6 статті 272 ЦПК України днем вручення судового рішення є: 1) день вручення судового рішення під розписку; 2) день отримання судом повідомлення про доставлення копії судового рішення на офіційну електронну адресу особи; 3) день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про вручення судового рішення; 4) день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати копію судового рішення чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, повідомленою цією особою суду; 5) день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати копію судового рішення чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, що зареєстровані у встановленому законом порядку, якщо ця особа не повідомила суду іншої адреси.

Тлумачення вказаних норм статті 272 ЦПК України дозволяє зробити висновок, що надсилання судового рішення в той чи інший спосіб учаснику справи є процесуальним обов'язком суду. Відомості про вручення (доставлення) рішення суду учаснику справи містяться у розписці про вручення, у повідомленні про доставлення копії судового рішення на офіційну електронну адресу особи, у поштовому повідомленні відмітки про вручення судового рішення, а також у документах, визначених пунктами 4, 5 частини 6 статті 272 ЦПК України.

У разі відсутності таких відомостей судові рішення вважається не врученим (постанова Верховного Суду від 04 травня 2022 року у справі № 548/467/20).

Відмовляючи у відкритті апеляційного провадження, апеляційний суд дійшов висновку, що копію оскаржуваного рішення було надіслано учасникам справи засобами поштової зв'язки 19 квітня 2021 року, підтвердженням чого є супровідний лист суду першої інстанції про надсилання копії рішення від 19 квітня 2021 року.

При цьому апеляційний суд не врахував, що у матеріалах справи відсутні докази отримання ОСОБА_2 рішення Києво-Святошинського районного суду Київської області від 19 квітня 2021 року. Доказів отримання відповідачем копії судового рішення в електронній формі матеріали справи також не містять.

З огляду на наведені норми процесуального закону та враховуючи, що доказів отримання позивачем чи його представником копії повного тексту судового рішення в електронній чи письмовій формі матеріали справи не містять, колегія суддів касаційного суду вважає, що, ухвалюючи рішення про відмову у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою ОСОБА_2 на рішення суду першої інстанції, апеляційний суд дійшов необґрунтованого висновку про відсутність поважної причини для поновлення строку на апеляційне оскарження, порушивши, крім іншого, вимоги статті 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (далі – Конвенція).

Дійшовши висновку про те, що повний текст рішення суду першої інстанції був оприлюднений в Єдиному державному реєстрі судових рішень 22 квітня 2021 року, тому ОСОБА_2 міг з цієї дати ознайомитися з його змістом, апеляційний суд не врахував того, що оприлюднення судового рішення в реєстрі не скасовує обов'язок суду видати копії судових рішень учасникам справи або надіслати їм, якщо вони не були присутні під час його проголошення.

22.7 Надсилання судових викликів через sms-повідомлення

10 листопада 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду по справі № 440/222/19 сформулював правовий висновок, що довідка про доставлення SMS позивачу про розгляд справи не є належним повідомленням, оскільки не було передумов, передбачених частинами 9, 13 статті 128 ЦПК України, для застосування такого способу сповіщення учасника справи про судовий розгляд.

Обставини справи

Ухвалою Львівського апеляційного суду від 09 березня 2022 року відкрито апеляційне провадження за апеляційною скаргою ОСОБА_2 на рішення Буського районного суду Львівської області від 01 лютого 2022 року.

Ухвалою Львівського апеляційного суду від 18 квітня 2022 року призначено справу до розгляду в судовому засіданні на 30 травня 2022 року о 14 год 30 хв. з повідомленням учасників справи.

На судове засідання, призначене на 30 травня 2022 року, позивачка не з'явилася, і суд розглянув справу за її відсутності.

У вересні 2022 року позивач подав до Верховного Суду касаційну скаргу.

Касаційна скарга мотивована тим, що ОСОБА_1 не була належним чином повідомлена про дату, час і місце судового розгляду, в результаті чого суд апеляційної інстанції розглянув справу та ухвалив судові рішення без участі заявника.

Згідно з частиною 3 статті 368 ЦПК України розгляд справ у суді апеляційної інстанції здійснюється в судовому засіданні з повідомленням учасників справи, крім випадків, передбачених статтею 369 цього Кодексу.

Відповідно до частин 5, 6 статті 128 ЦПК України судова повістка про виклик повинна бути вручена з таким розрахунком, щоб особи, які викликаються, мали достатньо часу для з'явлення до суду і підготовки до участі в судовому розгляді справи, але не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання, а судова повістка-повідомлення – завчасно.

Судова повістка, а у випадках, встановлених цим Кодексом, разом з копіями відповідних документів надсилається на офіційну електронну адресу відповідного учасника справи, у випадку наявності у нього офіційної електронної адреси або разом із розпискою рекомендованим листом з повідомленням про вручення у випадку, якщо така адреса відсутня, або через кур'єрів за адресою, зазначеною стороною чи іншим учасником справи. Стороні чи її представникові за їхньою згодою можуть бути видані судові повістки для вручення відповідним учасникам судового процесу. Судова повістка може бути вручена безпосередньо в суді а у разі відкладення розгляду справи про дату, час і місце наступного засідання може бути повідомлено під розписку.

У частині восьмій статті 128 ЦПК України передбачено, що днем вручення судової повістки є: 1) день вручення судової повістки під розписку; 2) день отримання судом повідомлення про доставлення судової повістки на офіційну електронну адресу особи; 3) день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати судову повістку чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, повідомленою цією особою суду; 4) день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати судову повістку чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, що зареєстровані у встановленому законом порядку, якщо ця особа не повідомила суду іншої адреси. Якщо повістку надіслано на офіційну електронну адресу пізніше 17 години, повістка вважається врученою у робочий день, наступний за днем її відправлення, незалежно від надходження до суду повідомлення про її доставлення.

Суд викликає або повідомляє свідка, експерта, перекладача, спеціаліста, а у випадках термінової необхідності, передбачених цим Кодексом, зокрема у справах про видання обмежувального припису – також учасників справи телефонограмою, телеграмою, засобами факсимільного зв'язку, електронною поштою або повідомленням через інші

засоби зв'язку (зокрема мобільного), які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику (частина 9 статті 128 ЦПК України).

Згідно з частиною 13 статті 128 цього Кодексу за наявності відповідної письмової заяви учасника справи, який не має офіційної електронної адреси, та технічної можливості повідомлення про призначення справи до розгляду та про дату, час і місце проведення судового засідання чи проведення відповідної процесуальної дії може здійснюватися судом з використанням засобів мобільного зв'язку, що забезпечують фіксацію повідомлення або виклику, шляхом надсилання такому учаснику справи текстових повідомлень із зазначенням веадреси відповідної ухвали в Єдиному державному реєстрі судових рішень, у порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

У матеріалах справи є судові повістки-повідомлення із зазначенням всіх учасників процесу, у тому числі й позивачки.

Проте у справі немає доказів належного повідомлення позивачки (її представника) про розгляд справи, призначений на 30 травня 2022 року, зокрема доказів направлення їй судової повістки-повідомлення засобами поштового зв'язку та, як наслідок, її отримання (вручення).

Водночас довідка про доставлення SMS, складена невідомою відповідальною особою щодо повідомлення ОСОБА_1 за номером телефону НОМЕР_2 про зазначений розгляд справи (аркуш справи 23, том 2), не є належним повідомленням, оскільки не було передумов, передбачених частинами 9, 13 статті 128 ЦПК України, для застосування такого способу сповіщення учасника справи про судовий розгляд, адже у матеріалах справи немає відповідних заяв про виклик цього учасника до суду за допомогою засобів мобільного зв'язку.

Зазначені обставини вказують на те, що ОСОБА_1 не була належним чином повідомлена судом апеляційної інстанції про розгляд справи, призначений на 30 травня 2022 року.

Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) вказав, що принцип рівності сторін – один зі складників ширшої концепції справедливого судового розгляду – передбачає, що кожна сторона повинна мати розумну можливість представляти свою сторону в умовах, які не ставлять її в суттєво менш сприятливе становище порівняно з опонентом (рішення ЄСПЛ від 08 квітня 2010 року у справі «Гурепка проти України» (№ 2), № 38789/04, § 23).

Відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції від 04 листопада 1950 року, ратифікованої Законом України від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР, кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі,

громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або – тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, – коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя.

Право на публічний розгляд, передбачене пунктом 1 статті 6 Конвенції, має на увазі право на «усне слухання». Право на публічний судовий розгляд становить фундаментальний принцип. Право на публічний розгляд було б позбавлене смислу, якщо сторона у справі не була повідомлена про слухання таким чином, щоб мати можливість брати участь у ньому, якщо вона вирішила здійснити своє право з'явитися до суду, встановлене національним законом. В інтересах здійснення правосуддя сторона спору повинна бути викликана в суд так, щоб знати не тільки про дату і місце проведення засідання, але й мати достатньо часу, щоб встигнути підготуватися до справи (рішення ЄСПЛ від 13 грудня 2011 року у справі «Trudov v. Russia», № 43330/09 § 25, 27).

Таким чином, апеляційний суд безпідставно розглянув цю справу за відсутності доказів про належне повідомлення ОСОБА_1 про судові засідання.

Порушення обов'язку завчасно повідомити про розгляд справи позбавило заявника права мати реальну можливість представляти свої інтереси як учасника справи в умовах, які передбачені процесуальним законодавством, зокрема в умовах відкритого та публічного судового розгляду. Вказане порушення також перешкодило стороні належним чином користуватися передбаченими статтею 43 ЦПК України процесуальними правами.

22.8 Повідомлення учасника справи через мобільний застосунок Viber

17 листопада 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду передав справу № 560/5541/20 на розгляд Великої Палати Верховного Суду для розв'язання проблеми належного способу вручення судового рішення шляхом розширеного тлумачення статті 251 КАС України з урахуванням реальної ситуації, у якій опинилися суди через неналежне фінансування.

Обставини справи

Ухвалою Сьомого апеляційного адміністративного суду від 20.05.2021 апеляційну скаргу залишено без руху з підстав несплати судового збору та надано строк для усунення недоліків протягом 10 днів з дня отримання копії зазначеної ухвали.

Копію вказаної ухвали направлено на номер телефону НОМЕР_1 через застосунок Viber, що підтверджується довідкою Сьомого апеляційного адміністративного суду від 20.05.2021.

Телефонограмою від 25.06.2021 позивача повторно повідомлено про наявність ухвали від 20.05.2021.

Надалі ухвалою від 15.07.2021 Сьомий апеляційний адміністративний суд повернув позивачеві його апеляційну скаргу, зважаючи на те, що у встановлений строк особа, яка подала апеляційну скаргу, не усунула недоліки апеляційної скарги, а саме: не надіслала до апеляційного суду оригіналу документа про сплату судового збору.

Повертаючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції зазначив, що у зв'язку з відсутністю фінансування для направлення судової кореспонденції засобами поштового зв'язку здійснив усе можливе для належного повідомлення апелянта щодо стану його скарги, проте станом на 25.07.2021 вимоги ухвали Сьомого апеляційного адміністративного суду про залишення апеляційної скарги без руху апелянтом не виконані, заяв (клопотань) на виконання ухвали про залишення апеляційної скарги без руху апелянтом не надано, ні через канцелярію суду, ні поштовим зв'язком. Також вказав, що при зверненні до суду з апеляційною скаргою апелянт реалізує своє право, а не обов'язок, та є найбільш зацікавленою особою щодо відстеження руху цієї справи.

Позивач, не погоджуючись із таким судовим рішенням, звернувся до Верховного Суду з касаційною скаргою на ухвалу Сьомого апеляційного адміністративного суду від 15.07.2021, у якій просить оскаржуване судове рішення скасувати та направити справу для продовження розгляду до суду апеляційної інстанції.

Аргументи скажника на обґрунтування доводів касаційної скарги зводяться до допущення судом апеляційної інстанції порушень норм процесуального права. Скажник вважає, що суд апеляційної інстанції направив копію ухвали про залишення апеляційної скарги без руху у спосіб, що не передбачений процесуальним законом. Також зазначає, що на адресу позивача та за номером телефону копія ухвали про залишення апеляційної скарги без руху від 20.05.2022 не надходила і вручена не була.

Ключовим правовим питанням у справі є застосування статті 251 КАС України стосовно дотримання судом порядку вручення судових рішень та правові наслідки їх надсилання у спосіб, що не передбачений законодавством.

Частиною 5 статті 251 КАС України визначено, що учасникам справи, які не були присутні в судовому засіданні, або якщо судове рішення було ухвалено в порядку письмового провадження, копія судового рішення надсилається протягом двох днів із дня його складення у повному обсязі в електронній формі у порядку, визначеному законом, – у випадку наявності у особи офіційної електронної адреси, або рекомендованим листом з повідомленням про вручення – якщо така адреса відсутня.

Відповідно до пунктів 4, 5 частини 6 статті 251 КАС України днем вручення судового рішення є: день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати копію судового рішення чи відмітки про відсутність особи за адресою

місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, повідомленою цією особою суду; день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати копію судового рішення чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, що зареєстровані у встановленому законом порядку, якщо ця особа не повідомила суду іншої адреси.

Отже, законодавством визначено, що відлік процесуального строку пов'язується з днем вручення судового рішення, який встановлюється за правилами частини 6 статті 251 КАС України.

Згідно з частиною 11 статті 251 КАС України у випадку розгляду справи за матеріалами в паперовій формі судові рішення надсилаються в паперовій формі рекомендованим листом із повідомленням про вручення.

Верховний Суд розглядав справи, в яких поставало питання про застосування статті 251 КАС України. Відповідні правові висновки відображено у постановах колегій, що входять до різних судових палат Касаційного адміністративного суду, зокрема від 04.05.2022 (справа № 120/2583/21-а), 01.07.2021 (справа № 802/118/17-а), 07.07.2022 (справа № 120/4298/21-а), 04.05.2022 (справа № 120/2583/21-а), 09.06.2022 (справа № 320/11945/20), 12.09.2022 (справа № 640/11616/21), 30.08.2022 (справа № 640/15282/20), 29.08.2022 (справа № 810/202/18), 23.08.2022 (справа № 560/9388/21), 17.08.2022 (справа № 640/24112/21), 10.08.2022 (справа № 560/5344/21), 25.05.2022 (справа № 600/267/21-а), 25.05.2022 (справа № 380/8038/21), 25.05.2022 (справа № 460/2926/20), 12.05.2022 (справа № 260/1352/21), 28.04.2022 (справа № 160/9400/21), 28.04.2022 (справа № 240/8365/21), 14.04.2022 (справа № 240/18423/20).

Узагальнено правовий висновок зводиться до того, що належним способом вручення судового рішення може вважатися лише його надсилання рекомендованим листом (не телефоном, не електронною поштою поза Електронним кабінетом ЄСІТС, не службами для обміну миттєвими повідомленнями (месенджерами)).

Такого ж підходу у застосуванні тотожної норми, наведеної у статті 272 ЦПК України, дотримується Касаційний цивільний суд (постанови від 26.01.2021 у справі № 279/1616/21, 30.09.2020 у справі № 509/3945/15-ц, 18.09.2019 у справі № 520/899/18).

Колегія суддів не погодилася з безумовністю такого висновку, оскільки його послідовне застосування на практиці в умовах неналежного фінансування судів призведе до зупинення роботи судів та порушення права особи на доступ до правосуддя.

На думку колегії суду, розв'язання цієї проблеми може ґрунтуватися на таких аргументах:

- а) щодо незадовільного забезпечення судів;
- б) щодо наслідків незадовільного забезпечення судів.

Імовірних варіантів небагато:

1) направити, коли з'явиться фінансування. Це правильне й законне рішення, коли затримання є незначним, а строки – розумні. Поточний стан дає підстави припустити, що фінансування немає і не буде протягом тривалого і невизначеного часу. Судові рішення сторонам не направляються, вони про них не знають, розгляд справ де-факто зупиняється. Не відправивши ухвалу про залишення позовної заяви чи апеляційної скарги без руху, провадження гальмується на невизначений строк.

На практиці таке «чекання» призведе до зупинення роботи судів до відновлення фінансування. Якщо справа роками не розглядається, то не може бути й мови про реалізацію конституційного права на справедливий суд. Це призведе до порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) (надмірна тривалість проваджень і відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту). Така ситуація згодом спричинить масове подання скарг до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Практика ЄСПЛ щодо надмірної тривалості судових проваджень в Україні є сталою. Позитивні рішення на користь заявників покладуть на державу тягар відшкодування, що стане катастрофічною проблемою для бюджету України;

2) направити за кошти сторін. Іноді зацікавлені учасники погоджуються взяти на себе поштові витрати і відправити судові рішення іншій стороні. За такого підходу суд буде розглядати лише ті справи, в яких поштові витрати фінансує хтось з учасників. Однак правових підстав для перекладення на них обов'язку суд немає. До того ж таке розв'язання проблеми недофінансування судів призведе до нерівності учасників різних справ;

3) направити за власні кошти судді. Так чинять окремі добросовісні судді, намагаючись хоч якось забезпечити правосуддя. Однак Законом України «Про джерела фінансування органів державної влади» від 30.06.1999 № 783-XIV, предметом регулювання якого є фінансове забезпечення діяльності судів України, передбачено, що вони здійснюють свою діяльність виключно за рахунок бюджетного фінансування. Отже, суддя не має права фінансувати діяльність суду. Окрім того, надсилання кореспонденції суду за кошти судді може розглядатися під кутом його особистої зацікавленості у розгляді справи. Сторони можуть підозрювати наявність приватного інтересу у судді, який витрачає власні кошти на службову діяльність. Це може використовуватися як підстава для відводу;

4) використовувати інші способи комунікації, не передбачені статтею 251 КАС України. Саме так діяв суд апеляційної інстанції у справі, що розглядається. Ухвалу про залишення апеляційної скарги без руху було надіслано на телефон, зазначений в апеляційній скарзі, через застосунок Viber. Про ухвалу позивача додатково поінформовано телефонограмою.

Кожен із запропонованих варіантів тією чи іншою мірою не відповідає закону, а законний варіант є неможливим. Отож, судам, для того щоб здійснювати правосуддя, доводиться обирати такий спосіб дій, який призводить до найменш негативних наслідків.

За практикою ЄСПЛ справедливість проваджень завжди оцінюється їх розглядом загалом, для того щоб окрема помилка не порушувала справедливість усього

провадження (рішення ЄСПЛ у справі «Миролюбов та інші проти Латвії» від 15.09.2009, заява № 798/05, § 103);

- в) щодо способів забезпечення права знати про суд та презумпцію обізнаності;
- г) щодо забезпечення мети правосуддя.

Застосовуючи ці підходи в контексті обставин цієї справи та їй подібних, колегія суддів звернула увагу, що у касаційній скарзі позивач заперечує отримання ухвали суду про залишення апеляційної скарги без руху від 20.05.2021, а тому й повернення апеляційної скарги ухвалою від 15.07.2021 вважає незаконним.

Матеріали справи містять роздруківку про надсилання 20.05.2021 о 13.10 файлів на номер телефону позивача НОМЕР_1 через застосунок Viber (а.с. 161). Зміст повідомлення вказує на те, що було надіслано два файли:

- 1) файл з назвою «560-5541 без руху.pdf», що збігається з номером цієї справи;
- 2) текстове повідомлення такого змісту: «Надішліть будь ласка підтвердження отримання електронного листа. З повагою, секретар судового засідання ОСОБА_2. Додатково повідомляємо, що у зв'язку з неможливістю фінансування витрат суду на послуги поштового зв'язку відсутня можливість здійснювати відправку поштової кореспонденції сторонам по справі. НАЛЕЖНИМ ЧИНОМ ЗАВІРЕНІ КОПІЇ ДОКУМЕНТІВ МОЖЕТЕ ОТРИМАТИ В ПРИМІЩЕННЯ СУДУ. Сьомий апеляційний адміністративний суд.». Зазначено також адресу, телефон і графік роботи суду. Під обома файлами є дві галочки, що візуально відображає доставлення повідомлення.

Про направлення повідомлення на Viber секретарем судового засідання Шпикуляк Ю. В. складено довідку від 20.05.2021 (а.с. 160).

Окрім того, про ухвалу суду про залишення апеляційної скарги без руху від 20.05.2021 і неможливість її відправки поштою ОСОБА_1 було повідомлено телефонограмою секретарем судового засідання Довганюк В. В. 25.06.2021 (а.с. 162).

Зазначені обставини, на думку колегії, свідчать про те, що позивач ОСОБА_1 не міг не знати про ухвалу суду. Твердження про те, що ухвалу йому не було вручено і він не міг знати про її існування, нічим не доведене і не спростовує презумпції обізнаності. До того ж позивач мав доступ до Єдиного державного реєстру судових рішень, з якого згодом і дізнався про ухвалу суду про повернення апеляційної скарги. У такий самий спосіб він міг дізнатися і про ухвалу про залишення апеляційної скарги без руху. Зважаючи на це, саме лише недотримання судом вимог частини 5 статті 251 КАС України (у частині надсилання судового рішення рекомендованим листом з повідомленням про вручення) є формальним порушенням, яке не може бути підставою для скасування ухвали суду.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду дійшов висновку про наявність підстав для передання справи № 560/5541/20 на розгляд Великої Палати Верховного Суду.

07 грудня 2022 року Велика Палата Верховного Суду у справі № 560/5541/20 ухвалила повернути справу відповідній колегії Касаційного адміністративного суду у

складі Верховного Суду для розгляду, оскільки ні КАС ВС, ні Велика Палата не мають компетенції створити (дозволити) нове нормативне регулювання порядку здійснення судових викликів і повідомлень, бо не можуть перебирати на себе повноваження законодавчого органу.

Позиція Великої Палати Верховного Суду

Зі змісту ухвали про передання справи на розгляд Великої Палати випливає, що колегія суддів КАС ВС пропонує «шляхом розширеного тлумачення» запровадити інший, фактично не встановлений процесуальним законом спосіб повідомлення сторін про рух справи й ухвалені в ній судові рішення.

Посилання колегії суддів на брак фінансування реалізації надсилання повідомлень сторонам про рух справи та покладені на них обов'язки стосовно форми та порядку подання заяв (скарг), а звідси – на можливість використання альтернативних засобів комунікації (телефон, електронна пошта, месенджери тощо) в умовах, коли законодавча та виконавча гілки влади не можуть вирішити проблеми фінансування витрат на повідомлення учасників справи про рух справи встановленими законом засобами, у зв'язку із чим не досягається мета правосуддя та обмежуються права сторін знати про суд, не можуть слугувати критеріями для звернення до Великої Палати з пропозицією відступу від правової позиції, бо не містять в собі ознак ініційованого відступу від правової позиції.

Велика Палата звернула увагу, що в межах фактичних передумов розгляду касаційної скарги в цій справі касаційний суд може сам визначити, чи обраний апеляційним судом спосіб повідомлення касатора про рух справи справді порушив чи обмежив його право на апеляційний перегляд. Зокрема, може відповісти і вирішити, чи за умови, коли апелянт беззаперечно (достеменно) знав про ухвалу суду про залишення апеляційної скарги без руху, про її зміст та обов'язок прореагувати на вимоги суду і відтак міг виконати ці вимоги, але свідомо цього не робив, оскільки очікував на формальне отримання копії ухвали поштою рекомендованим листом, зазнав обмеження на доступ до апеляційного перегляду справи тільки тому, що отримав судові повідомлення про рух справи, яке було надіслане з використанням альтернативних засобів комунікації.

Отже, з огляду на викладене Велика Палата вважає, що в ухвалі від 17 листопада 2022 року КАС ВС не навів ґрунтовних підстав необхідності відступлення від висновків щодо застосування норми процесуального права в подібних правовідносинах, викладених у постановках колегій, що входять до різних палат КАС ВС: від 04 травня 2022 року (справа № 120/2583/21-а), 01 липня 2021 року (справа № 802/118/17-а), 07 липня 2022 року (справа № 120/4298/21-а), (справа № 320/11945/20),

та інших, перелічених вище, а також у постановках Касаційного цивільного суду від 26 січня 2021 року у справі № 279/1616/21, 30 вересня 2020 року у справі № 509/3945/15-ц, 18 вересня 2019 року у справі № 520/899/18.

01 лютого 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 560/5541/20 дійшов висновку, що застосування наслідків, встановлених положеннями пункту 1 частини 4 статті 169 КАС України, можливе лише за умов беззаперечного встановлення та з'ясування судом дня вручення ухвали про залишення апеляційної скарги без руху.

Обґрунтування постанови

Зі змісту ухвали Сьомого апеляційного адміністративного суду від 15.07.2021 вбачається, що копія ухвали суду про залишення апеляційної скарги без руху направлялася на номер телефону HOMEP_1 через застосунок Viber.

Також телефонограмою від 25.06.2021 позивача повідомлено про наявність ухвали про залишення апеляційної скарги без руху від 20.05.2021.

Повертаючи апеляційну скаргу заявникові у зв'язку з невиконанням вимог ухвали суду про залишення апеляційної скарги без руху, суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що повідомлення позивача за номером телефону про залишення його скарги без руху відбулося у передбачений процесуальним законом спосіб.

На час прийняття оскаржуваної ухвали суд апеляційної інстанції достовірно не пересвідчився в отриманні ухвали про залишення апеляційної скарги без руху скажником.

Застосування наслідків, встановлених положеннями пункту 1 частини 4 статті 169 КАС України, можливе лише за умов беззаперечного встановлення та з'ясування судом дня вручення ухвали про залишення апеляційної скарги без руху, яке є визначальним для обчислення строку встановленого судом для усунення відповідних недоліків.

Правова позиція щодо застосування норм права у подібних правовідносинах викладена у постановках Верховного Суду від 31 жовтня 2019 року у справі № 760/22516/18 та від 28 жовтня 2020 року у справі № 826/10044/18.

У зв'язку з викладеним колегія суддів вважає, що ухвала апеляційного суду про повернення апеляційної скарги підлягає скасуванню, оскільки судом апеляційної інстанції порушено порядок направлення копії судового рішення у справі та відповідно

передчасно застосовано наслідки, визначені частиною 2 статті 298 КАС України щодо повернення апеляційної скарги у зв'язку з невиконанням вимог ухвали про залишення апеляційної скарги без руху у встановлений судом строк.

03 лютого 2023 суддею Кравчук В. М. було складено окрему думку стосовно постанови Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 01.02.2023 у справі № 560/5541/20 щодо незгоди з рішенням більшості.

Обґрунтування окремої думки

Презумпція обізнаності покладає на учасника справи обов'язок довести незнання про повідомлення, надіслане судом. Слід виходити з принципу порядності працівників суду. Перебуваючи під присягою державного службовця, розуміючи кримінально-правові наслідки підроблення, немає підстав вважати, що вони можуть фальшувати докази повідомлення.

Тож коли працівник суду передає телефонограму і фіксує це відповідним документом, недостатньо заперечити її отримання. Коли надсилає листа на електронну пошту чи телефон учасника (sms чи у месенджер), недостатньо сказати: «Я його не читав!». Щоб спростувати презумпцію обізнаності, учасник повинен надати відповідні докази «незнання».

Слід враховувати й те, що ситуація з неможливістю надсилання судових рішень рекомендованими листами через неналежне фінансування може використовуватися недобросовісними учасниками справи з наміром затягнути судовий розгляд. Орієнтуючись на чинну судову практику, вони можуть навмисно не отримувати повідомлень суду про прийняті судові рішення, блокуючи рух справи і відповідно перешкоджаючи правосуддю. Безперечно, судова практика повинна розвиватися у напрямі запобігання таким зловживанням.

На думку судді, докази у справі свідчать про те, що позивач ОСОБА_1 не міг не знати про ухвалу суду. Твердження про те, що ухвалу йому не було вручено і він не міг знати про її існування, нічим не доведене і не спростовує презумпції обізнаності. До того ж позивач мав доступ до Єдиного державного реєстру судових рішень, з якого згодом і дізнався про ухвалу суду про повернення апеляційної скарги. У такий самий спосіб він міг дізнатися і про ухвалу про залишення апеляційної скарги без руху.

Зважаючи на це, саме лише недотримання судом вимог частини 5 статті 251 КАС України (у частині надсилання судового рішення рекомендованим листом з повідомленням про вручення) є формальним порушенням, яке не може бути підставою для скасування ухвали суду.

22.9 Судові повідомлення за допомогою телефонограми

22 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду по справі № 902/824/20 сформулював правовий висновок, що повідомлення учасників справи телефонограмою не є належним повідомлення учасника справи.

Обставини справи

Ухвалою Північно-західного апеляційного господарського суду від 27.09.2022 закрито апеляційне провадження у справі № 902/824/20.

Не погоджуючись із зазначеною ухвалою, ОСОБА_1 подав касаційну скаргу.

Скарга обґрунтована тим, що ОСОБА_1 не було повідомлено про відкриття апеляційного провадження та про дату, час і місце розгляду її апеляційної скарги.

Частиною 3 статті 254 Господарського процесуального кодексу України передбачено, що після відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою особи, яка не брала участі у справі, але суд вирішив питання про її права, інтереси та (або) обов'язки, така особа користується процесуальними правами і несе процесуальні обов'язки учасника справи.

Як вбачається з матеріалів справи, ухвалою Північно-західного апеляційного господарського суду від 29.08.2022, зокрема, відкрито апеляційне провадження за апеляційною скаргою особи, яка не брала участі у справі ОСОБА_1 на ухвалу Господарського суду Вінницької області від 31.01.2022 у справі № 902/824/20. Розгляд апеляційної скарги призначено на 27.09.2022 о 15:00.

30.08.2022 секретарем судового засідання Дикою А. І. у телефонному режимі повідомлено ОСОБА_1 про судові засідання, призначене на 27.09.2022 о 15:00, про що складено відповідну телефонограму від 30.08.2022 № 902/824/20.

Згідно з ухвалою Північно-західного апеляційного господарського суду від 27.09.2022 ОСОБА_1 на судові засідання не з'явилася.

За змістом статті 120 Господарського процесуального кодексу України суд повідомляє учасників справи про дату, час і місце судового засідання чи вчинення відповідної процесуальної дії, якщо їх з'явлення є не обов'язковим. Виклики і повідомлення здійснюються шляхом вручення ухвали в порядку, передбаченому цим Кодексом для

вручення судових рішень. Ухвала господарського суду про дату, час і місце судового засідання чи вчинення відповідної процесуальної дії повинна бути вручена завчасно, з таким розрахунком, щоб особи, які викликаються, мали достатньо часу, але не менше ніж п'ять днів, для з'явлення до суду і підготовки до участі в судовому розгляді справи чи вчинення відповідної процесуальної дії.

Відповідно до частини 1 статті 285 Господарського процесуального кодексу України судові рішення суду апеляційної інстанції вручаються (видаються або надсилаються) в порядку, встановленому статтею 242 цього Кодексу.

За змістом частин 5, 10 статті 242 Господарського процесуального кодексу України учасникам справи, які не були присутні на судовому засіданні, або якщо судові рішення було ухвалено поза межами судового засідання чи без повідомлення (виклику) учасників справи, копія судового рішення надсилається протягом двох днів з дня його складення в повному обсязі в електронній формі у порядку, визначеному законом, – у випадку наявності в особи офіційної електронної адреси, або рекомендованим листом з повідомленням про вручення, якщо така адреса відсутня. Судові рішення відповідно до цієї статті вручаються шляхом надсилання (видачі) відповідній особі копії (тексту) повного або скороченого судового рішення, що містить інформацію про вебадресу такого рішення в Єдиному державному реєстрі судових рішень. У випадку розгляду справи за матеріалами в паперовій формі судові рішення надсилаються в паперовій формі рекомендованим листом з повідомленням про вручення.

Днем вручення судового рішення є: день вручення судового рішення під розписку; день отримання судом повідомлення про доставлення копії судового рішення на офіційну електронну адресу особи; день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про вручення судового рішення; день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати копію судового рішення чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, повідомленою цією особою суду; день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати копію судового рішення чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, яка зареєстрована у встановленому законом порядку, якщо ця особа не повідомила суду іншої адреси (частина 6 статті 242 Господарського процесуального кодексу України).

За приписом частини 11 статті 242 Господарського процесуального кодексу України у випадку розгляду справи за матеріалами в паперовій формі судові рішення надсилаються в паперовій формі рекомендованим листом з повідомленням про вручення.

Висновок стосовно того, що наведені норми свідчать, що суди повинні з огляду на закон вручати і надсилати судові рішення у паперовій формі рекомендованим листом, викладено у постановах Верховного Суду від 02.08.2021 у справі № 914/1191/20, від 14.12.2021 у справі № 916/759/16 та відповідає висновкам, викладеним у постановах Верховного Суду від 28.01.2021 у справі № 260/1888/20, від 19.02.2021 у справі № 909/541/19, від 31.03.2021 у справі № 240/13092/20, від 09.04.2021 у справі № 500/90/19, від 14.04.2021 у справі № 205/1129/19, від 19.05.2021 у справі № 910/16033/20.

Водночас із матеріалів справи вбачається, що ухвала Південно-західного апеляційного господарського суду від 04.10.2021 про відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою ОСОБА_1 у паперовій формі ОСОБА_1 не направлялася.

Разом з тим відповідно до правового висновку, викладеного Верховним Судом у постановах від 18.01.2022 у справі № 915/1360/20, від 23.10.2021 у справі № 379/1296/18, від 20.02.2020 у справі № 263/3930/16-ц, від 22.04.2020 у справі № 522/19433/17, від 11.03.2021 у справі № 296/9824/19, від 04.02.2021 у справі № 202/26139/13-ц та від 30.09.2020 у справі № 175/2487/14-ц, за загальним правилом повідомлення учасників справи телефонограмою не відповідає встановленому порядку повідомлення про дату, час і місце розгляду справи.

Колегія суддів також врахувала, що ОСОБА_1 не подавала відповідної письмової заяви про повідомлення її про час і місце судового розгляду з використанням засобів мобільного зв'язку, як то передбачено частиною 9 статті 120 Господарського процесуального кодексу України.

Отже, з огляду на положення чинного процесуального законодавства та правові висновки Верховного Суду колегія суддів дійшла висновку, що суд апеляційної інстанції не дотримався вимог господарського процесуального законодавства щодо належного повідомлення учасника справи – ОСОБА_1, оскільки розглянув справу за її відсутності, не повідомивши належним чином про дату, час і місце судового засідання у якому розглядалася апеляційна скарга ОСОБА_1, тому ухвалу суду апеляційної інстанції про закриття апеляційного провадження було скасовано з направленням справи на новий розгляд до апеляційного господарського суду.

23. Переваги електронного судочинства в умовах воєнного стану

1. Доступ до підсистеми «Електронний суд» є цілодобовим;
2. Можливість онлайн ознайомлення з матеріалами справи в електронному вигляді;
3. «Дія.Підпис» дає можливість громадянам, які вимушено покинули територію країни та не мають можливості отримати кваліфікований електронний підпис від кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг, зареєструватися в Електронному суді та отримати доступ до правосуддя;
4. Електронний підпис (КЕП) дає можливість авторизуватися в підсистемі відеоконференцзв'язку та взяти участь у судовому засіданні онлайн, незважаючи на місцезнаходження;
5. Відсутня необхідність роздруковувати документи та витрачати час і кошти на їх відправлення;
6. Підсистема «Електронний суд» фіксує фактичний час подання процесуальних документів;
7. Можливо відслідкувати рух процесуального документа в будь-який зручний час.

